

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Savjet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2013. godina. Ovaj prevod urađen je uz pomoć Fonda za ljudska prava Savjeta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund) i nije obavezujući za Sud. Više informacija može se pronaći u punoj izjavi o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

VELIKO VIJEĆE

**PREDMET SINDICATUL "PĂSTORUL CEL BUN" protiv
RUMUNIJE**

(Predstavka br. 2330/09)

PRESUDA

STRAZBUR

9. jul 2013. godine

Ova presuda je pravosnažna, ali može pretrpjeti redaktorske izmjene.

U predmetu Sindicatul "Păstorul cel Bun" protiv Rumunije,

Evropski sud za ljudska prava, zasijedajući u Velikom vijeću u sastavu:

Dean Spielmann, *Predsjednik*,

Guido Raimondi,

Mark Villiger,

Isabelle Berro-Lefèvre,

Boštjan M. Zupančič,

Elisabeth Steiner,

Danutė Jočienė,

Dragoljub Popović,

George Nicolaou,

Luis López Guerra,

Ledi Bianku,

Vincent A. de Gaetano,

Angelika Nußberger,

Linos-Alexandre Sicilianos,

Erik Møse,

Helena Jäderblom,

Krzysztof Wojtyczek, *sudije*,

i Michael O'Boyle, *Zamjenik sekretara*,

nakon vijećanja bez prisustva javnosti dana 7. novembra 2012. godine i
5. juna 2013. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena 5. juna 2013. godine:

POSTUPAK

1. Predmet je pokrenut predstavkom (br. 2330/09) protiv Rumunije koju je 30. decembra 2008. godine Sudu po članu 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) predao sindikat, Păstorul cel Bun (Dobri pastir) (u daljem tekstu: sindikat podnosilac predstavke). Predsjednik Velikog Vijeća postupio je po zahtjevu članova sindikata podnosioca predstavke da njihov identitet ne bude dostupan javnosti (Pravilo 47 stav 3 Poslovnika Suda).

2. Sindikat podnosilac predstavke, kojem je odobrena besplatna pravna pomoć, zastupao je g. R. Chiriță, advokat sa praksom u Cluj Napoci. Rumunsku vladu (u daljem tekstu: Vlada) zastupala je njihova Zastupnica, g-đa C. Brumar iz Ministarstva vanjskih poslova.

3. Sindikat podnosilac predstavke naveo je da je odbijanje njihove prijave da se registruju kao sindikat predstavljalo povredu prava njegovih članova da oforme sindikat što se jemči članom 11 Konvencije.

4. Predstavka je dodijeljena Trećem odjeljenju Suda (Pravilo 52 stav 1). Dana 31. januara 2012. godine Vijeće tog Odjeljenja, u sljedećem sastavu:

sudije Josep Casadevall, Egbert Myjer, Ján Šikuta, Ineta Ziemele, Nona Tsotsoria, Mihai Poalelungi i Kristina Pardalos, i Sekretar Odjeljenja Santiago Quesada, donijeli su presudu u kojoj su jednoglasno proglasili predstavku prihvatljivom i našli, sa pet glasova naprema dva, da je došlo do povrede člana 11 Konvencije.

5. Dana 9. jula 2012. godine, nakon zahtjeva koji je Vlada predala 27. aprila 2012. godine, kolegijum Velikog vijeća odlučio je da predmet uputi Velikom Vijeću po članu 43 Konvencije.

6. Sastav Velikog vijeća utvrđen je u skladu sa odredbama člana 27 stavovi 2 i 3 Konvencije i pravilom 24. Corneliu Bîrsan, sudija izabran u ime Rumunije, povukao se sa suđenja u ovom predmetu (Pravilo 28). Predsjednik Velikog vijeća shodno tome imenovao je Angeliku Nußberger da sudi kao *ad hoc* sudija umjesto njega (član 26 stav 4 Konvencije i Pravilo 29 stav 1).

7. Sindikat podnosilac predstavke i Vlada predali su svoja pisana zapažanja (Pravilo 59 stav 1).

8. Dozvola da se umiješaju u pisanom postupku (po članu 36 stav 2 Konvencije i pravilu 44 stav 2) data je nevladinoj organizaciji Evropski centar za pravo i pravdu i Pravoslavnoj arhiepiskopiji Krajevskoj (Craiova), koje su se već pojavile kao umješači treće strane u postupku pred Vijećem, te Moskovskoj patrijaršiji, nevladinim organizacijama Beketov Fond i Međunarodnom centru za pravne i vjerske studije, te vladama Republike Moldavije, Poljske, Gruzije i Grčke.

9. Rasprava je održana javno u Zgradi Ljudskih prava u Strazburu dana 7. novembra 2012. godine (pravilo 59 stav 3).

Pred Sudom su istupili:

(a) *za Vladu*

g-đa C. BRUMAR,
g-đa I. CAMBREA,
g. D. DUMITRACHE,
g-đa A. NEAGU,

*Zastupnica,
ko-Zastupnica,

Savjetnici;*

(b) *za sindikat podnosioca predstavke*

g. R. CHIRIȚĂ,
g. I. GRUIA,
g-đa O. CHIRIȚĂ,

*Advokat,
savjetnik.*

Sud je saslušao obraćanja g. Chiriță, g-đe Brumar i g-đe Neagu.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

10. Dana 4. aprila 2008. godine trideset i dva pravoslavna sveštenika iz parohija u Mitropoliji Oltenijskoj, od kojih je većina bila u nadležnosti Arhiepiskopije Krajovske (region jugozapadne Rumunije) i tri nesveštena lica zaposlena u istoj arhiepiskopiji održali su generalnu skupštinu na kojoj su odlučili da oforme sindikat *Păstorul cel Bun*. Relevantni dijelovi osnivačkog akta sindikata, usvojeni na tom sastanku, glase:

“Cilj sindikata sveštenih i nesveštenih lica zaposlenih u parohijama ili drugim crkvenim tijelima u okviru administrativne i teritorijalne nadležnosti Mitropolije Oltenijske slobodno je definisan. On se sastoji od zastupanja i zaštite stručnih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava i interesa njegovih članova, i sveštenih i nesveštenih lica, u njihovim odnosima sa crkvenom hijerarhijom i Ministarstvom kulture i vjerskih pitanja.

Da bi se postigao gore pomenuti cilj, sindikat će:

(a) obezbjeđivati poštovanje osnovnih prava njenih članova na rad, dostojanstvo socijalnu zaštitu, zaštitu na radu, odmor, socijalno osiguranje, davanja u slučaju nezaposlenosti, prava na penziju i druga prava predviđena važećim zakonodavstvom;

(b) obezbjeđivati da svaki od njenih članova bude u mogućnosti da obavlja svoj posao u skladu sa svojom stručnom spremom i vještinama;

(c) obezbjeđivati poštovanje zakonskih odredbi koje se odnose na dužinu trajanja odsustva i dane odmora;

(d) promovisati inicijativu, konkurenciju i slobodu izražavanja među svojim članovima;

(e) obezbjeđivati strogo poštovanje zakonskih odredbi koje se odnose na zaštitu radnog odnosa i prava koja iz toga proističu;

(f) obezbjeđivati punu primjenu odredbi Zakona br. 489/2006 o vjerskoj slobodi i pravnom statusu vjeroispovjesti, Statuta Rumunske pravoslavne crkve i Svetih kanona Rumunske pravoslavne crkve;

(g) pregovarati o kolektivnim ugovorima o radu sa Arhiepiskopijom i Mitropolijom izričito iznoseći sva prava i dužnosti sveštenstva i nesveštenih lica;

(h) omogućavati zaštitu predsjedniku i zastupnicima i tokom njihovog mandata i nakon njega;

(i) obezbjeđivati da je zastupljen na svim nivoima i u svim tijelima za odlučivanje u skladu sa odredbama statuta koji je na snazi;

(j) koristiti peticije, demonstracije i štrajkove kao sredstvo odbrane interesa svojih članova i zaštite njihovog dostojanstva i osnovnih prava;

(k) preduzimati pravne radnje protiv pojedinaca i drugih subjekata koji krše zakone o radu, zakon o sindikatu, odredbe kolektivnog ugovora potpisane sa Mitropolijom ili ugovore o radu, ukoliko se pokaže da se sporovi ne mogu riješiti putem pregovora;

4 PRESUDA U PREDMETU SINDICATUL "PĂSTORUL CEL BUN" PROTIV RUMUNIJE

(l) obezbjeđivati poštovanje i sprovođenje zakonskih odredbi o naknadama za rad i garancijama pristojnih uslova života;

(m) težiti da obezbijedi sveštenim i nesveštenim licima dobrobiti svih prava koja uživaju i drugi sektori društva;

(n) osnovati fond za uzajamnu pomoć;

(o) pripremati i izdavati publikacije u kojima će svojim članovima davati informacije i braniti njihove interese;

(p) osnivati i voditi kulturne, obrazovne i naučne organizacije u oblasti sindikata, te socijalne i društveno-ekonomske institucije u skladu sa relevantnim zakonskim odredbama i u interesu svojih članova;

(r) prikupljati sredstva za pomoć svojim članovima;

(s) organizovati i finansirati vjerske aktivnosti;

(š) davati prijedloge za izbor lokalnih crkvenih organa i predlagati sveštenike iz reda svojih članova da uzmu učešće u Svetom Sinodu Rumunske pravoslavne crkve;

(t) tražiti od Arhiepiskopije da predaje izvještaje o svojim prihodima i rashodima Skupštini sveštenika; i

(t) tražiti od Savjeta Arhiepiskopije da ga obaviještava, kvartalno i godišnje, o svakoj odluci koja se odnosi na imenovanja, prenošenja ili opredjeljivanje budžetskih resursa."

11. Prema Zakonu o sindikatima (Zakon br. 54/2003), izabrani predsjednik sindikata obratio se Prvostepenom sudu u Krajovi da se sindikatu da status pravnog lica i da se on upiše u registar sindikata, i tvrdio je da je prijava za registraciju u skladu sa Zakonom o sindikatima (Zakon br. 54/2003), te da formiranje sindikata nije zabranjeno Zakonom o vjerskim slobodama (Zakon br. 489/2006).

12. Državno tužilaštvo, koje je predstavljalo državu u tom postupku, podržalo je prijavu za registraciju, navodeći da se osnivanje sindikata predstavnika sveštenih i nesveštenih lica ne kosi ni sa jednom odredbom zakona. Tužilaštvo je dodalo da, pošto su članovi sindikata zaposlena lica koja rade po ugovorima o radu, oni imaju pravo, kao i sva druga zaposlena lica, da se udružuju u sindikat da brane svoja prava.

13. Arhiepiskopija Krajovska, koja je nastupila kao umješak treća strana u postupku, potvrdila je da su članovi sindikata zaposleni od strane Arhiepiskopije ali je navela da je osnivanje sindkata, bez saglasnosti i blagoslova (u daljem tekstu: dozvole) Arhiepiskopa zabranjeno Statutom Rumunske pravoslavne crkve, koji je odobren Uredbom Vlade br. 53/2008. Arhiepiskopija je dodala da Statut brani sveštenicima da učestvuju u postupcima u parničnim sudovima bez prethodne pisane dozvole Arhiepiskopa, čak i u vezi sa ličnim sporovima. Ističući da su sveštenici predsjedavajući skupština i upravnih tijela parohije, Arhiepiskopija je navela da oni zato ne mogu da oforme sindikat pošto Zakon br 54/2003 zabranjuje da bilo ko ko obavlja funkciju uprave to učini. I na kraju,

Arhiepiskopija je dostavila pisanu izjavu osam članova sindikata u kojoj oni navode da više ne žele da budu dio sindikata.

14. Utvrdivši da prijava za registraciju ispunjava formalne uslove iz Zakona br. 54/2003, sud je odlučio da prijavu treba ispitati u svjetlu članova 2 i 3 tog Zakona, člana 39 Zakona o radu, člana 40 Ustava, člana 22 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i člana 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

15. U presudi od 22. maja 2008. godine sud je odobrio prijavu sindikata i naložio da on bude upisan u registar sindikata, čime mu se daje status pravnog lica.

16. Relevantni dijelovi te presude glase:

"Treća strana navela je da se prijavom za osnivanje sindikata krši i poseban zakon o vjerskim slobodama i pravni status vjeroispovjesti, a takođe, pošto nije bilo blagoslova Arhiepiskopa niti ranijeg pisanog odobrenja za učestvovanje u sudskom postupku (uslov koji postoji čak i za lične sporove), krši se i Statut Rumunske pravoslavne crkve.

Razmotrivši odredbe Statuta crkve i Zakona o vjerskim slobodama (Zakon br. 489/2006), sud odbacuje argument treće strane kao neosnovan iz dolje navedenih razloga.

Sud konstatuje da, prema članu 5(4) Zakona br. 489/2006, vjerske zajednice, udruženja i grupe moraju da poštuju Ustav i svojim aktivnostima ne smiju ugrožavati nacionalnu bezbjednost, javni red, javno zdravlje i moral ili osnovna prava i slobode.

Sud dalje konstatuje da Statut crkve, koji je odobren Vladinom uredbom br. 53/2008, ne zabranjuje eksplicitno osnivanje sindikata za sveštena i nesveštena lica u skladu sa zakonodavstvom o radu. Treća strana, koja tvrdi da je pravo na osnivanje sindikata uslovljeno dobijanjem blagoslova Arhiepiskopa, ne spori da su osnivači sindikata zaposlena lica pod ugovorom.

Argumenti treće strane analizirani su u svjetlu članova 7 i 10 Zakona o vjerskim slobodama, koji priznaje važnu ulogu Rumunske pravoslavne crkve i njenu organizacionu i operativnu autonomiju, te člana 1(2) istog Zakona, koji predviđa da "niko ne smije da bude spriječen ili prisiljen da prihvati neko vjersko mišljenje ili vjeru suprotno svojim uvjerenjima i da "niko ne smije trpiti diskriminaciju niti progon, niti smije biti stavljen u inferioran položaj zbog svoje vjere, pripadnosti ili nepripadnosti nekoj vjeroispovjesti, grupi ili urduženju, ili zbog ostvarivanja slobode vjeroispovjesti u skladu sa zakonom".

U mjeri u kojoj se sveštenim i nesveštenim licima priznaje status zaposlenih, oni imaju zakonsko pravo da oforme sindikat. To pravo ne može biti uslovljeno bilo kakvim ograničenjima na osnovu vjerske pripadnosti ili prethodnom saglasnošću crkvene hijerarhije.

Po mišljenju suda, princip hijerarhijske podređenosti i poslušnosti predviđen Statutom ne može se koristiti kao osnov za ograničavanje prava na formiranje sindikata; jedina ograničenja koja se mogu dozvoliti u ovoj oblasti moraju biti propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne bezbjednosti, sprečavanja nemira i kriminala, zaštite zdravlja i morala ili zaštite prava i sloboda drugih.

Argument treće strane da podnosioci predstavke nisu dobili odobrenje Arhiepiskopa da učestvuju u postupku pred građanskim sudom mora se takođe odbaciti, pošto član

21 Ustava predviđa: "Svako ima pravo da se obrati sudu za zaštitu svojih prava, sloboda i legitimnih interesa. Ostvarivanje ovog prava ne može se ograničiti bilo kakvim statutom.."

Osnivanje sindikata ne ukazuje nužno na disidentsku struju u Rumunskoj pravoslavnoj crkvi koja ne poštuje hijerarhiju i pravila crkve; upravo je suprotno, osnivanje sindikata vjerovatno će doprinijeti dijalogu između poslodavca i zaposlenih o pitanjima kao što su pregovaranje o ugovorima o radu, poštovanje radnog vremena i slobodnog vremena i pravila o zaradama, zaštiti na radu, stručnom osposobljavanju, zdravstvenom osiguranju i mogućnostima da se biraju predstavnici i da se bude biran kao predstavnik u tijelima za donošenje odluka, uz posebno poštovanje naročitih karakteristika Crkve i njene vjerske, duhovne, kulturne, obrazovne, društvene i humanitarne svrhe.

S obzirom na navedeno, po članu 15 Zakona br. 54/2003, sud dozvoljava prijavu i odbacuje prigovor treće strane, daje status pravnog lica sindikatu i nalaže da on bude upisan u registar sindikata."

17. Arhiepiskopija je osporila ovu presudu, tvrdeći da odredbe domaćeg i međunarodnog prava na kojima se ona zasniva nisu primjenjive na taj konkretni predmet. Pozivajući se na član 29 Ustava, koji jemči vjersku slobodu i autonomiju vjerskih zajednica, Arhiepiskopija je navela da princip vjerske slobode ne mogu da nadjačaju drugi ustavni principi kao što su sloboda udruživanja, uključujući tu i pravo na organizovanje.

18. Arhiepiskopija je navela da bi pojavljivanje organizacije sindikalnog tipa za sveštenstvo u okviru strukture Crkve ozbiljno ugrozilo slobodu vjeroispovjesti da se organizuju u skladu sa svojom sopstvenom tradicijom. Presuda prvostepenog suda dodala je novu instituciju postojećim institucijama Crkve, i to sindikat za sveštenike, i time ugrozila autonomiju vjerskih zajednica koja je zajemčena Ustavom.

19. Arhiepiskopija je takođe kritikovala navedene ciljeve sindikata podnosioca predstavke, navodeći da se oni kose sa dužnostima koje su predviđene "opisom posla" i koje sveštenici prihvataju putem svoje "zakletve na vjeru". Arhiepiskopija je istakla da kada se zarede, svi sveštenici preuzimaju obavezu da poštuju sve odredbe Statuta Crkve, procedure disciplinskih i sudskih organa Crkve i odluke Svetog Sinoda Rumunske pravoslavne crkve, lokalnih crkvenih skupština i parohijskih savjeta.

20. U junu 2008. godine Sveti Sinod je proglasio da se inicijative sveštenika iz raznih regiona zemlje da osnuju sindikate kose sa zaknom, kanonima i Statutom Crkve.

21. U pravosnažnoj presudi od 11. jula 2008. godine, Okružni sud Dolja usvojio je žalbu Arhiepiskopije i poništio registraciju sindikata.

22. Relevantni djelovi presude glase:

"Rumunska pravoslavna crkva organizovana je i funkcioniše u skladu sa svojim Statutom koji je odobren Vladinom Uredbom br. 53/2008. Statutom se zabranjuje sveštenicima da osnivaju udruženja, fondacije i organizacije bilo koje vrste, pa tako i sindikate. Ova zabrana osmišljena je da bi se zaštitila prava i slobode rumunske

pravoslavne crkve tako što će joj se omogućiti da sačuva pravoslavnu tradiciju i načela zbog kojih je osnovana.

Po članu 6(2) Zakona br. 54/2003, interni propisi ne smiju da sadrže nikakve odredbe koje predstavljaju povredu Ustava ili zakona.

Osnivanje sindikata dovelo bi do toga da se konsultativna tijela i tijela za vijećanje koja su predviđena Statutom zamijene ili da dobiju obavezu da rade zajedno sa novim organom (sindikatom) koji ne obavezuje tradicija Crkve i pravila kanonskog prava kojom se uređuje konsultovanje i odlučivanje.

Sloboda organizovanja vjerskih zajednica priznata je Ustavom i Zakonom br. 489/2006 o vjerskim slobodama i pravnom statusu vjeroispovjesti. Svaka vjeroispovjest sastavlja svoj statut kojim se reguliše njena unutrašnja organizacija, prava i obaveze njenih članova, procedure odlučivanja i rad njenih disciplinskih tijela.

Po članu 14 (w) (Statuta pravoslavne crkve), Sveti Sinod donosi odluke o osnivanju, radu i raspuštanju nacionalnih crkvenih udruženja i fondacija koje imaju svoja upravljačka tijela i funkcionišu u teritorijalnim jedinicama Rumunske pravoslavne patrijaršije.

Iz gore navedenih odredbi, koje ne pominju sindikate, slijedi da udruženja i fondacije moraju po svojoj prirodi biti crkvene i nacionalne.

Takođe iz člana 50 (e) Statuta pravoslavne crkve slijedi da sveštenici ne smiju da zastupaju svoje parohije u sudskim postupcima bez prethodne pisane saglasnosti episkopa. Slično tome, s obzirom na zakletvu na poslušnost episkopu koju polažu kada se zaređuju, pripadnici sveštenstva ne smiju da učestvuju ni u sudskim postupcima u vezi sa ličnim stvarima bez prethodne pisane dozvole episkopa.

Zakon br. 54/2003 predviđa da lica koja obavljaju upavljačke funkcije ili funkcije koje obuhvataju vršenje javnih ovlašćenja, sudstvo, vojska, policija i pripadnici specijalnih snaga ne smiju da osnivaju sindikate.

U ovom konkretnom predmetu Statut definiše parohiju koja je jedinica Pravoslavne crkve, kao zajednicu pravoslavnih hrišćana, i sveštenih i nesveštenih lica, osnovanu u nekom posebnom geografskom području, pod crkvenom, pravnom, upravnom i ekonomskom nadležnošću episkopije, i pod vodstvom sveštenika.

Ispitivanjem spiska sveštenika uključenih u ovaj predmet otkriva se da oni predsjedavaju skupštinama i savjetima u svojim parohijama. Pošto oni imaju upravljačke funkcije i primaju zaradu za to u skladu sa gore pomenutim odredbama, oni ne smiju da osnivaju sindikate.

Razmotrivši sve gore navedeno, sud usvaja žalbu, poništava presudu i odbija prijavu za registraciju sindikata."

23. Dana 29. septembra 2008. godine u Sinodu Mitropolije Oltenske raspravljalo se o pokušaju da se osnuje sindikat podnosilac predstavke. Sinod je odlučio da, ukoliko članovi sindikata ulože predstavku Sudu, oni treba da budu kažnjeni i upućeni disciplinskim organima. Kao rezultat toga ti članovi sindikata pozvani su u sjedište Arhiepiskopije gdje su neki od njih potpisali izjavu da ne žele da istraju sa predstavkom.

24. U dopisu od 21. juna 2010. godine, kancelar Rumunske pravoslavne patrijaršije podsjetio je Arhiepiskopiju da je sveštenicima zabranjeno da se obraćaju domaćim i međunarodnim sudovima bez saglasnosti svoje

hijerarhije i od Arhiepiskopije je tražio da dobije pisane izjave od sveštenika o kojima je riječ u kojima će oni izjaviti da više ne žele da istraju sa svojom predstavkom i da ih, ukoliko odbiju da takvu izjavu daju, upute na odgovarajuća disciplinska tijela. Neki od sveštenika, iako su potpisali izjave, obavijestili su Sud da namjeravaju da istraju sa predstavkom koja je Sudu predana u ime sindikata.

25. Dana 19. aprila 2010. godine tri sveštenika koji su bili članovi sindikata podnosioca predstavke osnovali su sa još pet lica udruženje pod nazivom Apostolia. To udruženje dobilo je odobrenje Arhiepiskopa Krajovskog, koji je za sjedište tog udruženja čak i stavio na raspolaganje određene prostorije. Ovo udruženje je registrovano kod prvostepenog suda u Krajovi dana 8. juna 2010. godine.

26. Ciljevi udruženja, izloženi u njegovom statutu su: obrazovati ljude u duhu pravoslavnog morala; promovisati osjećaj solidarnosti između sveštenstva i vjernika; prikupljati sredstva za objavljivanje dokumenata za odbranu vjere i tradicije; organizovati i pomagati kulturne, vjerske i društvene aktivnosti; zauzimati stav protiv manifestacija, inicijativa i demonstracija koje narušavaju hrišćanski moral, pravoslavnu vjeru, nacionalni identitet i tradicije; i koristiti sva pravna sredstva da bi publikovao svoje odluke koje se odnose na zaštitu duhovnih, društvenih i profesionalnih interesa.

II. RELEVANTNO DOMAĆE I MEĐUNARODNO PRAVO I PRAKSA

A. Domaće pravo i praksa

1. Ustav

27. Relevantne odredbe Ustava glase:

Član 29

“Sloboda mišljenja i stava i sloboda vjeroispovjesti ne smiju se ograničavati ni u kom obliku. Niko ne smije biti prisiljen da prihvati stav ili vjeru koja je suprotna njegovim uvjerenjima.

Jemči se sloboda savjesti; ona se mora pokazivati u duhu tolerancije i uzajamnog poštovanja.

Vjeroispovjesti imaju slobodu i vjerske zajednice se organizuju u skladu sa svojim propisima, uz poštovanje uslova predviđenih zakonom.

Svi oblici, sredstva, djelovanja i aktivnosti vjerskih neprijateljstava zabranjeni su u odnosima između vjeroispovjesti.

Vjerske zajednice uživaju autonomiju u odnosima sa državom i dobijaju pomoć države, uključujući i obezbjeđivanje olakšica kojima se nudi vjerska pomoć u vojsci, bolnicama, zatvorima, azilima i sirotištima.”

Član 40

“Državljeni mogu slobodno da se udružuju i oformljavaju političke partije, sindikate, organizacije poslodavaca i druge oblike udruženja.”

Član 41

“Pravo na rad nije ograničeno. Svako lice ima slobodu da odabere svoju profesiju, zanat ili zanimanje i radno mjesto.

Zaposleni imaju pravo na mjere socijalne zaštite. One se odnose na zaštitu na radu, na uslove rada za žene i mlade, na utvrđivanje minimalne bruto zarade na nacionalnom nivou, na nedjeljni odmor, plaćeni godišnji odmor, posao koji se obavlja u naročitim ili posebnim uslovima, stručno osposobljavanje i druge posebne situacije predviđene zakonom.

Normalni prosječni radni dan je maksimalno osam sati.

Za isti rad, žene moraju biti plaćene jednako kao muškarci.

Jemči se pravo na kolektivno pregovaranje u oblasti rada i obavezujuća snaga kolektivnih ugovora.”

2. Zakon o sindikatima

28. Zakon o sindikatima (Zakon br. 54/2003), koji je bio na snazi u relevantnom vremenskom periodu, zamijenjen je Zakonom o socijalnom dijalogu (Zakon br. 62/2011), koji je obuhvaća ranije odredbe koje se odnose na sindikalnu slobodu. Te odredbe glase:

Član 2

“Svako ko vrši dužnosti na osnovu ugovora o radu, uključujući i javne službenike, ima pravo da formira sindikate i da im se priključuje.

Za osnivanje sindikata potrebno je najmanje petnaest članova koji se bave djelatnostima u okviru iste profesije ili sektora djelatnosti.

Niko ne smije biti primoran da se priključi sindikatu, da mu se ne priključi ili da napusti sindikat.”

Član 3

“Lica koja vrše upravljačke funkcije ili funkcije koje obuhvataju vršenje javnih ovlašćenja, sudstvo, vojska, policija i pripadnici specijalnih snaga ne smiju da osnivaju sindikate.”

Član 6(2)

“Unutrašnji propisi ne smiju obuhvatati odredbe koje se kose sa Ustavom ili zakonom.”

Član 14

“Da bi sindikat stekao status pravnog lica, predstavnik njegovih članova osnivača mora da preda prijavu za registraciju kod prvostepenog suda u čijoj je jurisdikciji smješteno sjedište sindikata.

Dvije kopije sljedećih dokumenata, koje ovjeri predstavnik sindikata, moraju se priložiti uz prijavu za registraciju:

- (a) zapisnik sa osnivačkog sastanka sindikata, koga je potpisalo najmanje petnaest osnivača;
- (b) osnivački akt sindikata;
- (c) spisak članova upravljačkih tijela sindikata ...;
- (d) formular sa ovlaštenjem predstavnika..."

Član 15

"Nadležni prvostepeni sud ispituje prijavu za registraciju u roku od pet dana i potvrđuje:

- (a) da li su priloženi dokumenti iz člana 14;
- (b) da li su zapisnici sa osnivačke sjednice sindikata i osnivački akt sindikata u skladu sa relevantnim zakonskim odredbama.

Ukoliko prvostepeni sud nađe da nisu ispunjeni zakonski uslovi za registraciju, predsjednik poziva predstavnika sindikata na sastanak i traži od tog predstavnika, u pisanoj formi, da ispravi situaciju u roku od sedam dana.

Ukoliko sud nađe da prijava za registraciju ispunjava uslove prvog stava ovog člana, sud, u roku od deset dana, pristupa ispitivanju prijave za registraciju u prisustvu predstavnika sindikata.

Prvostepeni sud prihvata ili odbija prijavu za registraciju u obrazloženoj presudi.

Presuda se dostavlja predstavniku sindikata u roku od pet dana od donošenja."

Član 16

"Protiv presude prvostepenog suda može se podnijeti zahtjev za reviziju."

Član 27

"Radi postizanja svojih ciljeva, sindikati imaju pravo da koriste posebna sredstva djelovanja, kao što su pregovori, medijacija, arbitraža, izmirenje, peticije, demonstracije i štrajkovi, u skladu sa svojim osnivačkim aktom i uz ispunjavanje uslova predviđenih zakonom."

Član 28

"Po zakonu o radu..., kolektivnim ugovorima i ugovorima o radnom odnosu sindikati brane prava svojih članova pred domaćim sudovima i u odnosima sa drugim javnim organima..."

U vršenju ovog prava, oni imaju pravo da upotrijebe radnju svake vrste koja je predviđena zakonom, uključujući i obraćanje sudovima u ime svojih članova bez da traže od njih izričita uputstva. ..."

Član 29

"Sindikati mogu da predaju predloge nadležnim organima u vezi sa propisima u oblasti koja se odnosi na pravo na organizovanje."

Član 30

“Poslodavci moraju da pozovu delegate reprezentativnih sindikata da prisustvuju sastancima odbora kada se raspravlja o pitanjima profesionalnih, ekonomskih, socijalnih ili sportskih interesa.

Radi odbrane i promovisanja profesionalnih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih i sportskih prava i interesa svojih članova, sindikati od poslodavca moraju dobijati informacije koje su potrebne za pregovaranje o kolektivnim ugovorima, ili, kada je to prikladno, o zaključivanju granskih ugovora, te informacije o osnivanju i korišćenju sredstava za poboljšanje uslova rada, bezbjednosti na radnom mjestu i socijalne zaštite.

Odluke odbora i sličnih organa koje se odnose na stvari od profesionalnog, ekonomskog, socijalnog, kulturnog ili sportskog interesa dostavljaju se sindikatu u pisanoj formi u roku od četrdeset osam sati od donošenja.”

3. *Zakon o vjerskim slobodama*

29. Relevantne odredbe Zakona o vjerskim slobodama (Zakon br. 489/2006) glase:

Član 1

“Država poštuje i jemči pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjere svakog lica na njenoj teritoriji, u skladu sa Ustavom i međunarodnim ugovorima koje je potpisala Rumunija.”

Član 5

“Pripadnici vjerskih zajednica imaju slobodu da izaberu oblik udruženja u kome žele da manifestuju svoju vjeru - vjersku zajednicu, udruženje ili grupu - u skladu sa uslovima ovog Zakona.

Vjerske zajednice, udruženja i grupe moraju da poštuju Ustav i zakone i da ne ugrožavaju javnu bezbjednost, javni red, zdravlje, moral i osnovna prava i slobode.”

Član 8

“Priznate vjerske zajednice imaju status dobrotvornih udruženja. Po odredbama Ustava i ovog Zakona, one se organizuju i rade nezavisno u skladu sa svojim statutima ili kanonima.”

Član 10

“Država, na zahtjev, doprinosi naknadama koje se plaćaju sveštenstvu i nesveštenim licima priznatih vjerskih zajednica, prema broju pripadnika svake vjerske zajednice i njihovim stvarnim potrebama.”

Član 17

“Na prijedlog Ministarstva kulture i vjerskih poslova, Vlada mora da izda uredbu kojom se daje status vjerske zajednice priznate od strane države onim vjerskim udruženjima koje su, po svojim djelatnostima i broju članova, od javnog interesa i dokazane održivosti i stabilnosti.

Država mora da prepozna statute i kanone u onoj mjeri u kojoj njihov sadržaj ne ugrožava javnu bezbjednost, javni red, zdravlje, moral i osnovna prava i slobode."

Član 23

"Vjerske zajednice biraju, imenuju, zapošljavaju ili otpuštaju zaposlene u skladu sa svojim statutima, kodeksima kanonskog prava i propisima.

Vjerske zajednice mogu, u skladu sa svojim statutima, kodeksima kanonkog prava i propisima, izreći disciplinske sankcije svojim zaposlenima za povrede njihove doktrine ili moralnih principa."

Član 24

"Zaposleni vjerskih zajednica koji su vezani za šemu državnog osiguranja podliježu propisima o državnom sistemu socijalnog osiguranja."

Član 26

"Pitanja interne discipline uređuju se isključivo prema odredbama unutrašnjih propisa i kanonskog prava.

Činjenica da vjerska zajednica ima svoja sudska tijela ne spriječava primjenu krivičnog prava na njegove članove."

4. Zakon o jedinstvenoj skali za zarade radnika koji se plaćaju iz javnih sredstava

30. Zakon br. 330/2009, koji je zamijenjen Zakonom br. 284/2010 sadržavao je odredbe o zaradama sveštenstva i nesveštenih lica. Taj zakon predviđao je da državne i lokalne vlasti treba da plate sve zarade pripadnika sveštenstva koji rade u javnim institucijama i dio zarada vođa priznatih vjerskih zajednica i članova sveštenstva i nesveštenih lica koja takve zajednice zapošljavaju.

31. Dakle, država plaća sveštenstvu koje zapošljavaju priznate vjerske zajednice mjesečnu platu u iznosu od između 65% i 80% zarade nastavnika koji predaje u državnoj školi. Sveštenstvo koje ima viši položaj dobija veću platu.

32. Ukupno 16.602 radna mjesta se finansiraju na ovaj način, a taj broj je raspoređen na različite vjerske zajednice prema broju njihovim vjernika, a na osnovu podataka iz najnovijeg popisa stanovništva. Na posljednjem popisu (2011. godine) 86% rumunskih građana izjasnili su se kao pravoslavni hrišćani. Državni budžet takođe obuhvata sve doprinose za socijalnu sigurnost koje treba da plaća poslodavac za pripadnike sveštenstva koje zapošljava.

33. Nesveštena lica koja su ovako zaposlena primaju mjesečni iznos koji je jednak zagarantovanoj minimalnoj zaradi u državi. Taj iznos i svi doprinosi za socijalno osiguranje koje treba da plati poslodavac za ova lica pokrivaju se iz budžeta lokalnih vlasti. Zakon predviđa da ima 19.291 radnih mjesta nesveštenih lica, i to podijeljenih po istom kriterijumu koji se

bazira na broju vjernika kao što je slučaj i kod sveštenih lica (v. stav 32 ove presude).

34. Sveštenici i nesveštena lica zaposlena u regionalnim zajednicama plaćaju doprinose za socijalno osiguranje koji se obračunavaju na osnovu njihovih zarada i uživaju sva prava koja iz toga potiču: zdravstveno osiguranje, osiguranje u slučaju nezaposlenosti i prava na penziju. 2010. godine njihove zarade smanjene su za isti procenat kao i zarade lica zaposlenih u javnom sektoru (smanjenje od 25% sa ciljem da se uspostavi ravnoteža u državnom budžetu).

5. Unutrašnja organizacija i propisi Rumunske pravoslavne crkve

35. Rumunska pravoslavna crkva postala je nezavisna 1885. godine. Ona ima bliske odnose sa pravoslavnim crkvama u drugim zemljama.

36. U komunističkom režimu, zakon br 177/1949 garantovao je slobodu vjeroispovjesti, i Rumunska pravoslavna crkva nastavila je da radi pod nadzorom Ministarstva za vjerske poslove, koje je odobrilo njihov Statut 1949. godine. Zaposleni u Crkvi plaćani su iz državnog budžeta po zakonskim odredbama kojima se uređuju odnosi sa javnim službenicima.

37. Sadašnja organizacija Rumunske pravoslavne crkve uređuje se Statutom Crkve, u skladu sa Zakonom o vjerskim slobodama (Zakon br. 489/2006). Na čelu Crkve je Patrijarh i Crkva ima šest mitropolija u Rumuniji, a one se sastoje od arhiepiskopija i episkopija i otprilike 13.500 parohija, u kojima služi 14.500 sveštenika i đakona.

38. Najviši autoritet je Sveti Sinod. On je sastavljen od Patrijarha i svih episkopa koji su u službi. Centralna upravljačka tijela takođe obuhvataju Nacionalnu skupštinu Crkve, koja uključuje po tri predstavnika svake episkopije i arhiepiskopije i koja predstavlja centralno tijelo za odlučivanje. Tu je i Nacionalni savjet Crkve koji je centralni izvršni organ.

39. Na lokalnom nivou, parohije, koje obuhvataju pravoslavno sveštenstvo i vjernike, pravna su lica registrovana kod upravnih i poreskih organa za svrhe svojih aktivnosti koje nisu profitne i za svoje komercijalne aktivnosti. Sveštenik je odgovoran za upravljanje parohijom. On predsjedava parohijskom skupštinom (tijelo za vjećanje u kome se nalaze svi parohijani) i savjetom parohije (izvršni organ).

40. Sadašnji Statut Rumunske pravoslavne crkve usvojio je Sveti Sinod 28. novembra 2007. godine, a odobren je Vladinom uredbom 16. januara 2008. godine.

41. Relevantne odredbe Statuta glase:

Član 14 w

“Sveti Sinod obavezan je da donosi odluke o osnivanju, organizovanju i raspuštanju nacionalnih vjerskih udruženja i fondacija. Sveti Sinod daje ili odbija da da dozvolu (odobrenje) za osnivanje, organizovanje i raspuštanje pravoslavnih udruženja i fondacija koje djeluju u episkopijama i koje imaju svoja upravljačka tijela.”

Član 43

“Parohija je zajednica vjernika, sveštenstva i nesveštenih lica zaposlenih u crkvi, u okviru neke precizirane geografske teritorije za koju važi kanonska, pravna, upravna i ekonomska vlast episkopije i arhiepiskopije. Parohijom rukovodi sveštenik koga postavlja episkop.”

Član 50

“U ispunjavanju svoje misije..., sveštenici obavljaju sljedeće dužnosti:

(a) služenje liturgije nedjeljom, svecima i drugim danima u nedjelji...; podučavanje vjeronauka u skladu sa smjericama episkopije; i obezbjeđivanje svakodnevnog pristupa crkvi...;

(b) primjena svih odredbi Statuta i propisa koje izda Crkva i centralni organi u parohiji;

(c) implementiranje odluka hijerarhije i organa episkopije koje se odnose na aktivnosti parohije;

(d) sastavljanje i sprovođenje godišnjeg programa vjerskih, društvenih, dobrotvornih i administrativnih aktivnosti na nivou parohije i obavještavanje episkopije i parohijana o ovim aktivnostima;

(e) zastupanje parohije u sudskim postupcima i u poslovima sa vlastima i trećim stranama, uz prethodnu pisanu saglasnost episkopa; zbog zakletve na poslušnost koju polažu kada se zarede, pripadnici sveštenstva i monasi ne smiju da učestvuju u sudskim postupcima koji se odnose na lična pitanja bez prethodne pisane dozvole episkopa;

(f) sazivanje i predsjedavanje parohijskom skupštinom, parohijskim savjetom i parohijskim odborom;

(g) sprovođenje odluka parohijske skupštine i savjeta;

(h) vođenje registra parohijana;

(i) vođenje registra krštenja, vjenčanja i smrti...;

(j) upravljanje imovinom parohije u skladu sa odlukama parohijske skupštine i savjeta i nadziranje upravljanja imovinom kulturnih i društvenih institucija i crkvenih fondacija osnovanih u parohiji;

(k) sastavljanje i vođenje inventara cjelokupne imovine parohije ...”

Član 52

“Sveštenici i druga lica zaposlena u crkvi imaju prava i obavezuju ih obaveze propisane Svetim kanonima, ovim Statutom, propisima crkve i odlukama arhiepiskopije.”

Član 88

“Episkop... određuje imenovanja, prebacivanja ili razrješenja sveštenstva i nesveštenih lica u različitim parohijama... On obezbjeđuje da sveštenstvo i nesveštena lica zaposlena u njegovoj episkopiji poštuju disciplinu, bilo direktno bilo kroz vjerska tijela.”

Član 123 stavovi 7, 8 i 9

“Pripradnici sveštenstva služe u episkopiji zbog misije koju su slobodno preuzeli i zakletve i svečane javne obaveze koju su naglas pročitali i potpisali prije nego što su se zaredili. Prije preuzimanja svoje sveštenečke misije, oni moraju dobiti odluku episkopa u kojoj su izložena njihova prava i obaveze.

Bez dozvole episkopa, sveštenici, đakoni i monasi ne smiju osnivati udruženja, fondacije i druge organizacije bilo koje vrste, niti smiju biti njihovi članovi niti smiju učestvovati u njima.

Status sveštenika, đakona ili monaha nespojiv je sa bavljenjem bilo kojom drugom ličnom djelatnošću ekonomske, finansijske ili komercijalne prirode koja se kosi sa moralom pravoslavnog hrišćanstva ili interesima Crkve.”

Član 148

“Sljedeća vjerska tijela imaju nadležnost u stvarima doktrine, morala, kanonskog prava i discipline nad aktivnim ili penzionisanim sveštenstvom i đakonima:

(A) [Opšta pitanja]:

(a) disciplinski savjet parohije;

(b) savjet episkopije i arhiepiskopije;

(B) po žalbi (zaposlenog ili u slučaju otpuštanja): Savjet Mitropolije, ukoliko žalbu prihvatljivom proglasi Sinod Mitropolije ili Sveti Sinod.”

Član 150

“Disciplinski savjet parohije funkcioniše kao disciplinski tribunal... kao posredničko tijelo za sporove među licima zaposlenim u crkvi ili između sveštenika i saziva.

Ukoliko su stranke nezadovoljne njegovom odlukom predmet se upućuje na savjet episkopije, čije su odluke konačne.”

Član 156

“Zbog autonomije vjerskih zajednica po zakonu, interna disciplinska pitanja rješavaju sudski organi Crkve. Na njihove odluke nije dozvoljena žalba u građanskim sudovima.”

42. Tokom 2004. godine sveštenici Arhiepiskopije Krajovske potpisali su ugovore o radu na neodređeno vrijeme sa Arhiepiskopijom. Ti ugovori definišu opšta prava i dužnosti strana i preciziraju radno mjesto, položaj, radno vrijeme, prava na godišnji odmor i mjesečnu platu sveštenika. Opis posla koji se nalazi u prilogu ugovora sadrži sljedeće dužnosti sveštenika:

“Da obezbijedi duhovno vodstvo stanovnicima parohije u skladu sa crkvenim propisima;

Da služi liturgiju nedjeljom i svecima; da brine o stanovnicima svoje parohije i da zasnuje dom u parohiji;

Da upravlja sredstvima parohije i kulturnim institucijama i fondacijama Crkve;

Da sastavlja i vodi inventar imovine parohije; da upravlja finansijama i računima parohije, da vodi evidenciju prihoda parohije i rashoda i da tu evidenciju stavlja na uvid inspekcijama arhiepiskopije tokom finansijskih kontrola i revizija;

Da uzima zalihe predmeta za liturgiju od arhiepiskopije radi prodaje;

Da obezbijedi brzo plaćanje svih finansijskih doprinosa koji se plaćaju arhiepiskopiji;

Da se uzdrži od učestvovanja u sudskim postupcima bez saglasnosti arhiepiskopije, bez obzira da li su oni vezani za sporove koji se odnose na parohiju ili za lična pitanja;

Da zastupa parohiju u poslovima sa trećim licima u slučaju spora;

Da se uzdrži od svakog djelovanja koje bi bilo nespojivo sa statusom sveštenika;

Da poštuje sve odredbe Statuta Crkve, drugih crkvenih instrumenata i zakletvu koju su položili kada su se zaredili.

Svaka povreda pomenutih dužnosti vodi ka postupku pred disciplinskim organima Crkve, koji mogu da izreknu niz različitih kazni, uključujući i najveću kaznu raščinjenja.”

43. Dana 17. maja 2011. godine, u odgovoru na upit Crkve, Ministarstvo rada obavijestilo je Patrijaršiju da su, nakon ispitivanja relevantnog zakonodavstva, eksperti Ministarstva došli do zaključka da Zakon o radu ne može da se primjenjuje na odnose između Rumunske pravoslavne crkve i njenog sveštenstva i da, zbog toga, Crkva nije obavezna da sa njima potpisuje pojedinačne ugovore o radu.

44. Shodno tome, od novembra 2011. godine, ti ugovori o radu su, nakon podsticanja episkopa, zamijenjeni odlukama o imenovanju koje je on donosio. Te odluke su precizirale mjesto službe i radno mjesto potpisnika. U tim odlukama stajalo je i sljedeće:

“U obavljanju svojih dužnosti sveštenik je neposredno podređen episkopu. On mora da saraduje sa drugim sveštenicima u parohiji i sa predstavnicima episkopije.

Sveštenik svoje dužnosti obavlja ... u skladu sa uslovima člana 50 (a)-(k) Statuta Crkve.

U ispunjavanju svoje misije, sveštenik mora biti upoznat sa Svetim kanonima, Statutom Crkve, crkvenim propisima i odlukama Svetog Sinoda i episkopije i mora ih pažljivo poštovati. On mora da se potčinjava hierarhijskim organima i da brani legitimne interese Rumunske pravoslavne crkve i njenih vjernika.

Od datuma imenovanja, sveštenik se upisuje u registar radnih mjesta i plata. Njegova se plata određuje prema odredbama statuta koje uređuju zarade sveštenstva. On ima pravo na godišnji odmor koji se računa na osnovu staža.

Sveštenik je obavezan da zalihe artikala za prodaju (svijeće, kalendari, potrepštine za liturgiju, knjige itd.) uzima samo od episkopije. On stalno nadzire rad prodajnog mjesta (pangarul) gdje se ti artikli prodaju.

U slučaju zloupotrebe položaja ili povrede discipline ili dužnosti predviđenih ovom odlukom, sveštenika raščinjava episkop... On se kažnjava u skladu sa pravilima disciplinskih organa Crkve.”

6. *Domaća praksa vezana za osnivanje sindikata sveštenih lica i postojanje drugih oblika udruživanja u Rumunskoj pravoslavnoj crkvi*

45. Zakon i Statut iz 1949. godine nisu predvidjeli ograničenja slobode udruživanja za pravoslavne vjernike i lica zaposlena u Crkvi. U komunističkom režimu lica zaposlena u Crkvi osnivala su sindikate.

46. U pravosnažnoj presudi od 4. oktobra 1990. godine, po Zakonu o političkim partijama i drugim oblicima udruživanja (Zakon br. 8 od 31. decembra 1989. godine) Prvostepeni sud u mjestu Medgidia odobrio je funkcionisanje sindikata pravoslavnog sveštenstva i nesveštenih lica zaposlenih u Arhiepiskopiji Tomis (Constanta) pod nazivom Solidaritate, i dao mu status pravnog lica.

47. U svom osnivačkom aktu sindikat Solidaritatea naveo je da je njegov cilj da teži ka "obnavljanju duhovnog života i prestrukturiranju administrativnih aktivnosti ... u skladu sa novim uslovima demokratskog života i punom slobodom mišljenja i djelovanja, a prema načelima izloženima u doktrinama i propisima Rumunske pravoslavne crkve". Predviđeno je bilo da sindikat može da se obraća sudovima da bi branio interese svojih članova, da će pomagati u pripremanju građanskih i crkvenih propisa sa ciljem zaštite prava i interesa svojih članova i da će njegove članove predsjednik sindikata predstavljati u svim tijelima crkve u kojima se donose odluke.

48. U maju 2012. godine Arhiepiskopija Tomis tražila je sudski nalog za raspuštanje sindikata Solidaritatea na osnovu toga što nije poštovao svoja osnivačka akta jer nije držao generalne skupštine niti imenovao izvršne organe i nije obavljao aktivnosti zbog kojih je osnovan. Postupak je u toku.

49. U pravosnažnoj presudi od 5. juna 2007. godine Prvostepeni sud u Hârlău, po Zakonu o sindikatima (Zakon br. 54/2003), dao je status pravnog lica sindikatu *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe* - sindikatu sveštenika, monaha i nesveštenih lica zaposlenih u Rumunskoj pravoslavnoj crkvi.

50. U svom osnivačkom aktu sindikat *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe* postavlja sljedeće ciljeve:

- da obezbjeđuje poštovanje osnovnih prava svojih članova na rad, dostojanstvo, socijalnu zaštitu, bezbjednost na radu, odmor, socijalno osiguranje, davanja za nezaposlene, prava na penziju i druga prava predviđena u važećem zakonodavstvu;
- da obezbjeđuje svakom svom članu posao koji odgovara njegovim stručnim kvalifikacijama i vještinama;
- da obezbjeđuje poštovanje zakonskih odredbi o trajanju odmora i slobodnim danima;
- da među svojim članovima promoviše inicijativu, konkurenciju i slobodu izražavanja;
- da obezbjeđuje sprovođenje i strogo poštovanje zakonskih odredbi koje se odnose na zaštitu radnog odnosa i prava koja odatle proističu;

- da štiti svog predsjednika i predstavnike i tokom i nakon njihovog mandata;
- da prisustvuje i bude zastupljen u disciplinarnim tijelima;
- da osniva zajedničke crkvene odbore;
- da bude uključen u pripremu izmjena i dopuna svih internih propisa Crkve, naročito novog Statuta;
- da obavezno bude konsultovan u vezi sa odlukama koje utiču na njegove članove;
- da pregovara o ugovorima o radu;
- da sprovodi demokratske izbore za imenovanje predstavnika Crkve;
- da preduzima pravne radnje protiv svakog fizičkog ili drugog lica, uključujući crkvene vlasti, odgovorne za administrativne ili regulatorne mjere koje imaju negativan uticaj na prava i interese njegovih članova; i
- da koristi peticije, demonstracije i štrajkove kao sredstvo za odbranu interesa svojih članova i zaštitu njihovog dostojanstva i temeljnih prava.

51. U januaru 2011. godine predsjednik sindikata tražio je raspuštanje sindikata, konstatujući da je došlo do značajnog poboljšanja u odnosima između njegovih članova i crkvenih vlasti. Taj postupak je još uvijek u toku.

52. Do sada su domaći sudovi priznali postojanje oko 200 crkvenih udruženja i fondacija, nakon što su one dobile dozvole episkopa prema Statutu Crkve.

7. Sudska praksa domaćih sudova

53. U presudi od 19. septembra 2005. godine Visoki kasacioni sud i sud pravde našao je da građanski sudovi imaju nadležnost da ponište razrješenje sveštenika i da nadziru izvršenje sudske odluke kojom se se naređuje njegovo vraćanje na posao i plaćanje njegove plate.

54. U presudi od 4. februara 2010. godine u jednom drugačijem predmetu, Visoki sud je potvrdio presudu u kojoj je Apelacioni sud u Bukureštu odbacio tužbu jednog pravoslavnog sveštenika protiv odbijanja Inspekcije rada da izvrši reviziju primjene zakona o radu od strane njegovog poslodavca (episkopije). Sud je našao da su u tom predmetu primjenjivi samo relevantni unutrašnji propisi, da oni imaju veću snagu od opštih pravila Zakonika o radu u ovom kontekstu i da Inspekcija rada nije imala nadležnost da izvrši reviziju da li je episkopija poštovala ova pravila.

55. U tri odluke koje su donesene 10. juna 2008. godine, 3. jula 2008. godine i 7. aprila 2011. godine Ustavni sud je priznao postojanje unutrašnjih disciplinskih tijela u vjerskim zajednicama i činjenicu da to što njihove odluke ne mogu da se ospore u građanskim sudovima predstavlja ograničenje prava pristupa sudu, ali je našao da je to ograničenje opravdano zbog autonomne prirode vjerskih zajednica. Ustavni sud je našao u vezi sa tim da su po Zakonu br. 489/2006, jedini predmeti u kojima redovni sudovi imaju nadležnost da sude kada se radi o sveštenim licima oni predmeti koji se odnose na krivična djela.

B. Međunarodno pravo

1. Univerzalni standardi

56. Relevantne odredbe Konvencije br. 87 Međunarodne organizacije rada (u daljem tekstu: MOR) o Slobodi udruživanja i zaštiti prava na organizovanje (koja je usvojena 1948. godine i koju je Rumunija ratifikovala 28. maja 1957. godine) glase:

Član 2

“Radnici i poslodavci imaju pravo, bez ikakve razlike i bez prethodnog odobrenja, osnivati i, pod uslovima koji mogu biti propisani samo pravilima te organizacije, pristupati organizacijama prema svom izboru.”

Član 3

“1. Organizacije radnika i poslodavaca imaju pravo da izrade svoje statute i pravila, da potpuno slobodno biraju svoje predstavnike, organizuju svoju administraciju i djelatnosti i da utvrde svoje programe.

2. Javne se vlasti moraju uzdržavati od svakog uplitanja koje bi ograničavalo to pravo ili ometalo njegovo zakonito ostvarivanje.”

Član 4

“Organizacije radnika i poslodavaca ne mogu biti raspuštene niti im se može obustaviti rad odlukom upravnog organa.”

Član 7

“Sticanje statusa pravnog lica za organizacije radnika i poslodavaca, federacije i konfederacije ne smije zavisiti od uslova koji ograničavaju primjenu odredbi članova 2. 3 i 4 ove Konvencije.”

57. Relevantne odredbe Preporuke br. 198 o radnim odnosima, koju je MOR donio 2006. godine glase:

“9. Za svrhe domaće politike zaštite za radnike u radnom odnosu, utvrđivanje postojanja takvog odnosa treba da se prvenstveno rukovodi činjenicama koje se odnose na izvođenje rada i na zaradu radnika, bez obzira na to kako je taj odnos karakterisan u ugovornom ili kakvom drugom aranžmanu, koji je možda ugovoren između strana.

...

11. Da bi se olakšalo utvrđivanje postojanja radnog odnosa, članovi treba, u okviru domaće politike koja se pominje u ovoj preporuci, da uzmu u obzir sljedeće mogućnosti:

(a) da dozvole veliki broj sredstava za utvrđivanje postojanja radnog odnosa;

(b) da predvide pravnu pretpostavku da radni odnos postoji kada postoji jedan ili više pokazatelja; i

(c) da utvrdi, nakon prethodnih konsultacija sa najreprezentativnijim organizacijama poslodavaca i radnika, da se radnici sa određenim karakteristikama uopšte ili u nekom naročitom sektoru, moraju smatrati ili zaposlenima ili samozaposlenim licima.

...

13. Članovi treba da uzmu u obzir mogućnost da u svojim zakonima i propisima ili drugim sredstvima, definišu posebne indikatore postojanja radnog odnosa. Ti indikatori, između ostalog, mogli bi da budu:

(a) činjenica: da se posao obavlja prema uputstvima i pod kontrolom drugog lica; da postoji integrisanost radnika u organizaciju preduzeća; da se posao obavlja isključivo ili uglavnom za korist drugog lica; da posao mora lično da obavi radnik; da se posao obavlja u neko određeno radno vrijeme ili na radnom mjestu koje precizira ili dogovori strana koja traži obavljanje posla; da posao ima neko konkretno trajanje i određeni kontinuitet; da posao iziskuje da je radnik na raspolaganju; ili da posao uključuje obezbjeđivanje instrumenata, materijala i mehanizacije od strane koja traži obavljanje posla;

(b) periodično plaćanje naknade za rad radniku; činjenica da takva naknada predstavlja jedini ili glavni izvor prihoda radnika; obezbjeđivanje naknade u naturi, kao recimo u vidu hrane, smještaja ili prevoza; priznavanje prava kao što je nedjeljni odmor ili godišnji odmori; plaćanje od strane koja traži obavljanje posla troškova putovanja koje radnik obavi da bi izvršio rad; ili nepostojanje finansijskog rizika za radnika.”

2. *Evropski standardi*

58. Rumunija je ratifikovala revidiranu Evropsku socijalnu povelju 7. maja 1999. godine. Član 5 Povelje, koji se odnosi na pravo na organizovanje, glasi:

"U cilju obezbjeđivanja ili promovisanja slobode radnika i poslodavaca da osnivaju lokalne, nacionalne ili međunarodne organizacije za zaštitu svojih ekonomskih i socijalnih interesa i da se uključuju u te organizacije, Strane ugovornice preuzimaju obavezu da njihovi domaći zakoni neće ograničavati tu slobodu, niti će se primjenjivati na način koji će je ograničavati. U kojoj mjeri će se garancije predviđene ovim članom primjenjivati na policiju utvrdiće se u domaćim zakonima i propisima. Domaći zakoni i propisi će isto tako utvrditi princip kojim će se upravljati primjena ovih garancija na pripadnike oružanih snaga i mjera u kojoj će se te garancije primjenjivati na lica u ovoj kategoriji..”

59. Član 12 stav 1 Povelje o temeljnim pravima Evropske unije glasi:

“Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i na slobodu udruživanja na svim nivoima, naročito u političkim, sindikalnim i građanskim stvarima, što implicira pravo svakoga da oformi sindikat ili se priključi sindikatu radi zaštite svojih interesa.”

60. Relevantni djelovi Direktive Savjeta 2000/78/EC od 27. novembra 2000. godine, kojima se utvrđuje generalni okvir za jednako postupanje u zapošljavanju i izboru zanimanja, glase:

“Savjet Evropske unije,

...

S obzirom na sljedeće: ...

(4) Pravo svih lica na jednakost pred zakonom i zaštitu od diskriminacije predstavlja univerzalno pravo priznato Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, Konvencijom Ujedinjenih nacija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Paktom o građanskim i političkim pravima Ujedinjenih nacija i Paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima Ujedinjenih nacija i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, čije su potpisnice sve države članice. Konvencija br. 111 Međunarodne organizacije rada (MOR) zabranjuje diskriminaciju u oblasti zapošljavanja i izbora zanimanja.

(5) Važno je poštovati ta temeljna prava i slobode. Ova direktiva ne dovodi u pitanje slobodu udruživanja, uključujući pravo da se osnivaju sindikati sa drugima i da se priključi sindikatima radi odbrane svojih interesa.

...

(24) Evropska unija u svojoj Deklaraciji br. 11 o statusu crkava i ne-konfesionalnih organizacija, koja je priložena Završnom aktu Amsterdamskog ugovora, eksplicitno priznaje da poštuje i ne dovodi u pitanje status koji crkve i vjerska udruženja i zajednice imaju po domaćem pravu u državama članicama i da jednako poštuje status filozofskih i nekonfesionalnih organizacija. Sa tim ciljem, države članice mogu da uvedu ili predvide posebne odredbe o stvarnim, legitimnim i opravdanim uslovima profesije koji mogu biti propisani za obavljanje nekih profesionalnih djelatnosti.

...

donosi ovu Direktivu:

...

Član 4

Uslovi za bavljenje zanimanjem

1. ... Države članice mogu da predvide da razlika u postupanju koja se bazira na (vjeroispovjesti ili uvjerenjima) ne predstavlja diskriminaciju kada, zbog prirode konkretne profesionalne djelatnosti o kojoj je riječ ili konteksta u kome se ona obavlja takva karakteristika predstavlja stvarni i odlučujući uslov za bavljenje zanimanjem, uz uslov da je cilj legitiman a uslovi srazmjerni.

2. Države članice mogu da imaju važeće zakonodavstvo .... ili da predvide buduće zakonodavstvo u kome je ugrađena domaća praksa koja postoji na dan donošenja ove direktive, po kojoj, u slučajevima profesionalnih djelatnosti u crkvama i drugim javnim i privatnim organizacijama čiji je etos baziran na vjeroispovjesti ili uvjerenju, razlika u postupanju koja se bazira na vjeroispovjesti ili uvjerenju lica ne predstavlja diskriminaciju kada, zbog prirode tih djelatnosti ili konteksta u kome se one obavljaju, vjeroispovjest ili uvjerenje lica predstavljaju stvarni, legitimni ili opravdani uslov za bavljenje tim zanimanjem, zbog etosa te organizacije...

Uz uslov da na drugi način ispune odredbe ove Direktive, ova Direktiva neće dovoditi u pitanje prava crkava i drugih javnih ili privatnih organizacija, čiji se etos bazira na vjeroispovjesti ili uvjerenju koje, djelujući u skladu sa domaćim Ustavom i zakonima, propisuju da pojedinci koji rade za njih moraju da djeluju u dobroj vjeri i sa odanošću prema etosu njihove organizacije."

61. U praksi evropskih država, odnosi između crkava i države regulišu se raznim ustavnim modelima. U većini država članica Savjeta Evrope,¹

samo pravo ne definiše prirodu pravnih odnosa između vjerske zajednice i njenog sveštenstva. Vjerska zajednica može da zaključi ugovor o radu sa svojim sveštenicima, ali nema obavezu to da uradi, i u većini slučajeva to i ne radi. Međutim, čak i kada nema ugovora o radu, pripadnici sveštenstva često imaju pravo na benefite pod istim uslovima kao i drugi korisnici sistema socijalnog osiguranja. U manjem broju država,¹ ti odnosi se uređuju nadležnim radnim pravom, iako pripadnici sveštenstva moraju da poštuju veću dužnost odanosti vjerskoj zajednici koja ih zapošljava. I na kraju, u drugim državama² domaći sudovi utvrđuju od slučaja do slučaja na osnovu pojedinačnih okolnosti da li radni odnos može da se klasifikuje kao ugovorni.

Što se tiče sindikalnih prava pripadnika sveštenstva, nijedna država nema formalnu zabranu da oni formiraju sindikate, a u nekim državama čak i izričito propisuje da oni imaju to pravo. Treba takođe konstatovati da, na primjer, u Austriji, Bugarskoj, Finskoj, Turskoj, Francuskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, Irskoj i Holandiji postoje sindikati za svještena lica, ili udruženja koja brane interese koji su veoma slični interesima koje brane radnički sindikati.

PRAVO

I. ANONIMNA PRIRODA PREDSTAVKE I NAVODNE PREPREKE ZA OSTVARIVANJE PRAVA NA POJEDINAČNU PREDSTAVKU

A. Argumenti strana

62. Sindikat podnosilac predstavke naveo je da su, čim su preduzeti koraci da se formira sindikat, njegovi članovi bili izloženi intenzivnom pritisku koji je vršila Crkva. To se nastavilo nakon što je predata predstavka Sudu i, kao rezultat toga nekoliko je članova prinuđeno da se povuče iz postupka, dok su drugi tražili anonimnost da bi mogli da istraju u postupku po predstavci.

63. Sindikat podnosilac predstavke naveo je da se pritisak pojačao nakon što je Vijeće donijelo presudu i potkrijepili su to tvrdnjama iz niza izjava koje su prema izvještajima u štampi dali Crkvene vođe, te saopštenjem za

---

¹ Bosna i Hercegovina, Estonija, Gruzija, Mađarska, Republika Moladavija, Crna Gora, Irska, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija", Letonija, Litvanija, Njemačka, Grčka, Španija, Portugal, Italija, Poljska, Slovenija, Francuska i određeni kantoni Švajcarske.

¹ Finska, Bugarska, Slovačka, Ukrajina, Belgija, Austrija, Rusija, Turska, Luksemburg, Švedska i određeni kantoni Švajcarske.

² Belgija, Holandija, Ujedinjeno Kraljevstvo.

štampanju iz februara 2012. godine u kome je Rumunska pravoslavna patrijaršija kritikovala njihovu presudu.

64. Shodno tome, sindikat podnosilac predstavke obratio se Velikom vijeću da utvrdi povredu člana 34 Konvencije.

65. Vlada je izrazila sumnje u to da li je predstavka odraz stvarne namjere članova sindikata podnosioca predstavke da se obrati Sudu. Oni su naveli da su se identitet i imena pojedinaca koji su se obratili Sudu u ime sindikata promijenili tokom postupka pred Vijećem i tražili su od Velikog vijeća da se utvrdi precizno identitet lica koja su predali predstavku i istrajala u postupku. Bez predavanja prethodnog prigovora, Vlada je navela da je to pitanje važno i za meritum ovog predmeta i za pitanje pravične naknade.

66. Oni su naveli da samo za namjerne mjere države može da se smatra da predstavljaju prepreku za ostvarivanje prava na pojedinačnu predstavku. Pošto, po njihovim argumentima, vlasti u ovom predmetu ne mogu da budu optužene za bilo kakvo činjenje ili nečinjenje kojim su namjerno prihvatili ili tolerisali navodno nepropisno postupanje Crkve, ne može se reći da je država povrijedila pravo na pojedinačnu predstavku.

B. Ocjena Velikog vijeća

67. Veliko vijeće konstatuje da, iako su stavovi Vlade i sindikata podnosioca predstavke drugačiji, i jedan i drugi se odnose na primjenu člana 34 Konvencije, kada se on posmatra sam za sebe ili u vezi sa članom 35 stav 2 (a). Ove odredbe formulisane su na sljedeći način:

Član 34

“Sud može da prima predstavke svakog lica, nevladinih organizacija ili grupa lica koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih u Konvenciji ili protokolima uz nju od strane neke Visoke strane ugovornice. Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju djelotvorno ostvarivanje ovog prava.”

Član 35 stav 2

“Sud ne postupa po pojedinačnoj predstavci podnijetoj na osnovu člana 34 koja

(a) je anonimna ...”

1. Navodna anonimnost predstavke

68. Veliko vijeće konstatuje na samom početku da Vlada ne može da pokrene ovo pitanje, pošto to nije učinila pred Vijećem. U mjeri u kojoj su oni osporili prihvatljivost predstavke na osnovu toga što su određeni članovi sindikata podnosioca predstavke željeli da ostanu anonimni, Veliko vijeće ponavlja da Vlada koja ima sumnje u autentičnost predstavke mora blagovremeno o tome obavijesti Sud, i da je samo Sud nadležan da utvrdi da li neka predstavka ispunjava uslove propisane članom 34 i 35 Konvencije

(v. *Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, br. 36378/02, stav 293, ECHR 2005-III).

69. Veliko vijeće je takođe istaklo da svrha davanja anonimnosti po Pravilu 47 stav 3 licima koja iznose predmet pred Sudom jeste da se zaštite podnosioci predstavke koji smatraju da bi objelodanjivanje njihovog identiteta moglo biti štetno po njih. U nedostatku te zaštite, takvi bi podnosioci predstavke mogli biti odvraceni od slobodne komunikacije sa Sudom. Nadalje, udruženje koje je raspušteno ili mu je odbijen zahtjev za registraciju ima pravo da podnese predstavku, preko svojih predstavnika i da se žali na raspuštanje ili odbijanje (v. *Stankov i Organizacija Ilinden za ujedinjenu Makedoniju protiv Bugarske*, br. 29221/95 i 29225/95, stav 57, ECHR 2001-IX).

70. U ovom predmetu, Sud konstatuje da se sindikat podnosilac predstavke njemu obratio preko svojih predstavnika koji su dali uputstva g. I. Gruiau da postupa u njihovo ime. Oni su kasnije negirali izjave koje je Sudu poslala Arhiepiskopija Krajovska u kojima se ukazuje na njihovu namjeru da povuku svoju predstavku. Oni su objasnili da ih je Arhiepiskopija natjerala da potpišu te izjave. Pošto su oni podnijeli činjenične i pravne informacije koje su omogućile Sudu da ih identifikuje i utvrdi njihove veze sa predmetnim činjenicama i predatim pritužbama, i Predsjednik Vijeća i nakon toga Predsjednik Velikog vijeća odobrili su njihov zahtjev da im se ne objelodani identitet.

71. Stoga Sud smatra da predstavka nije anonimna u smislu člana 35 stav 2 Konvencije i da nema sumnje u namjeru članova sindikata podnosioca predstavke da postupaju u ime sindikata u postupku pred Sudom. Shodno tome, i ako se pretpostavi da Vlada nije bila spriječena da preda prigovor na anonimnost predstavke, Sud taj prigovor odbacuje.

2. Navodno ometanje prava na pojedinačnu predstavku

72. Sud ponavlja da obaveza da se ne ometa djelotvorno ostvarivanje prava na pojedinačnu predstavku sprečava svako zadiranje u pravo pojedinca da djelotvorno preda pritužbu Sudu i da istraje u postupku pred Sudom. Od najvećeg je značaja za djelotvorno funkcionisanje sistema pojedinačne predstavke po članu 34 da podnosioci predstavke ili potencijalni podnosioci predstavke treba da imaju mogućnost da slobodno komuniciraju sa Sudom i da ne budu izloženi bilo kakvom obliku pritiska od vlasti da povuku ili izmijene svoje pritužbe. Kako je Sud konstatovao u prethodnim odlukama, "pritisak" obuhvata ne samo direktnu prisilu i flagrantne akte zastrašivanja stvarnih ili potencijalnih podnosilaca predstavke, članova njihovih porodica ili njihovih pravnih zastupnika, već i druge neprilične posredne radnje ili kontakte koji su osmišljeni kako bi odvratili ili obeshrabrili podnosiocima predstavke da traže pravni lijek po Konvenciji (v. između ostalog, *Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [GC], br. 46827/99 i 46951/99, stav 102, ECHR 2005-I).

73. U ovom konkretnom predmetu, Sud konstatuje da se sindikat podnosilac predstavke na povredu člana 34 Konvencije prvi put žali pred Velikim vijećem. Sud dalje konstatuje da su se događaji na koje se podnosilac predstavke žali, uključujući zahtjev da povuče predstavku predatu Sudu, desili prije donošenja presude Vijeća (v. stavove 23 i 24 ove presude).

74. Uzevši u obzir činjenicu da je sindikat podnosioca predstavke zastupao advokat od kada je predstavka predata i da sindikat podnosilac predstavke nije naveo nikakve konkretne razloge koji bi ga oslobodili od obaveze da se na povredu člana 34 Konvencije žali Vijeću, Veliko vijeće smatra da sindikatu nije dozvoljeno da njemu podnese tu pritužbu.

75. U mjeri u kojoj se sindikat podnosilac predstavke žalio na događaje do kojih je došlo nakon što je predmet upućen Velikom vijeću, i u odnosu na koje on kasnije ne bi bio spriječen da navodi povredu člana 34, Sud ponavlja da prećutna saglasnost ili prihvatanje vlasti Strane ugovornice u činjenjima fizičkih lica kojima se krše konvencijska prava drugih fizičkih lica u njenoj nadležnosti mogu da uključuju odgovornost te države po Konvenciji (v. *mutatis mutandis*, *Kipar protiv Turske* [GC], br. 25781/94, stav 81, ECHR 2001-IV).

76. Međutim, u ovom predmetu Sud konstatuje da sindikat podnosilac predstavke nije potkrijepio svoje navode da se pritisak koji je izvršen na njegove članove pojačao nakon donošenja presude Vijeća u toj mjeri da bi se država mogla smatrati odgovornom što nije preduzela radnje da taj pritisak zaustavi.

77. U vezi sa tim, Sud konstatuje da je da bi potkrijepio svoje navode sindikat govorio isključivo o izjavama Pravoslavne patrijaršije i nekoliko članova crkvene hijerarhije, u formi u kojoj ih je prenijela štampa, u kojima se kritikuje presuda Vijeća. Međutim, uz ova mišljenja čini se nisu uslijedile nikakve mjere koje su imale za cilj da navedu članove sindikata da se povuku ili izmijene predstavku pred Velikim vijećem niti da na bilo koji drugi način ometu ostvarivanje njihovog prava na pojedinačnu peticiju.

78. Po mišljenju suda, činjenice ovog predmeta ne potkrepljuju zaključak da su nacionalne vlasti izvršile pritisak ili dozvolile da se izvrši pritisak na članove sindikata podnosioca predstavke, niti da su na bilo koji drugi način propustile da postupe u skladu sa svojom obavezom da obezbijede djelotvorno ostvarivanje prava na pojedinačnu predstavku. One ne mogu da se smatraju odgovornima za činjenja štampe ili za izjave koje su dali pojedinci koji su ostvarivali svoju slobodu izražavanja i nisu imali položaj u javnim vlastima.

79. U ovim okolnostima, Sud smatra, najprije, da sindikat podnosilac predstavke ne može da se žali na povrede po članu 34 Konvencije u odnosu na događaje koji su se desili prije donošenja presude Vijeća i, drugo, da što se tiče događaja do kojih je došlo nakon tog datuma tužena država nije povrijedila svoje obaveze po članu 34 Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 11 KONVENCIJE

80. Sindikat podnosilac predstavke naveo je da je odbijanjem prijave za registraciju Okružni sud u Dolju povrijedio njegovo pravo na organizovanje koje se garantuje članom 11 Konvencije, koji predviđa:

"1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo da osniva sindikat i učlanjuje se u njega radi zaštite svojih interesa.

2. Za vršenje ovih prava neće se postavljati nikakva ograničenja, osim onih koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovim se članom ne sprečava zakonito ograničavanje vršenja ovih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave."

A. Presuda Vijeća

81. U svojoj presudi od 31. januara 2012. godine Vijeće je utvrdilo povredu člana 11 Konvencije. Konstatujući da su sveštenici i nesveštena lica zaposlena u Rumunskoj pravoslavnoj crkvi svoje dužnosti obavljala po ugovorima o radu, da su dobijali plate koje su se uglavnom finansirale iz državnog budžeta i da su bili obuhvaćeni opštom šemom socijalnog osiguranja, Vijeće je našlo da odnos baziran na ugovoru o radu ne može da se izuzme iz svih pravila građanskog prava. Vijeće je zaključilo da sveštenstvo i *a fortiori* nesveštena lica zaposlena u Crkvi ne mogu da se izuzumu iz područja djelovanja člana 11.

82. Zatim, ispitujući odbijanje da se sindikat podnosilac predstavke registruje u odnosu na opšte principe prava o sindikatima, Vijeće je prihvatilo da je ta mjera bila propisana domaćim pravom (naime Zakonom o sindikatima (Zakon br. 54/2003) i Zakonom o vjerskim slobodama (Zakon br. 489/2006), kako ga je tumačio Okružni sud u svjetlu Statuta Pravoslavne crkve) i da je imala legitiman cilj (i to očuvanje javnog reda, koje obuhvata slobodu i autonomiju vjerskih zajednica) jer se njome pokušala spriječiti razlika između prava i prakse o osnivanju sindikata lica zaposlenih u Crkvi.

83. Vijeće je zatim konstatovalo da je odluka Okružnog suda da odbije registovanje sindikata podnosioca predstavke uglavnom bila bazirana na potrebi da se zaštiti tradicija Pravoslavnog hrišćanstva, njegovi osnovni principi i pravila kanonskog prava o odlučivanju. U vezi sa tim Vijeće je našlo da u ovom predmetu nije bio ispunjen kriterijum da mora postojati "goruća socijalna potreba", jer Okružni sud nije ustanovio da su program sindikata podnosioca predstavke, izložen u njegovim osnivačkim aktima, ili stavovi njegovih članova nespojivi sa "demokratskim društvom", a kamoli da predstavljaju opasnost za demokratiju.

84. Konstatujući da su razlozi koje je Okružni sud dao da opravda to što je odbio da registruje sindikat podnosioca predstavke bili čisto vjerske prirode, Vijeće je dalje našlo da sud nije u dovoljnoj mjeri razmotrio ni interese lica zaposlenih u Rumunskoj pravoslavnoj crkvi - naročito postojanje ugovora o radu između njih i crkve - niti razliku između sveštenstva i nesveštenih lica zaposlenih u Crkvi, niti pitanje da li su crkvena pravila kojima se zabranjuje članstvo u sindikatima spojiva sa domaćim i međunarodnim propisima u kojima su pohranjena sindikalna radnička prava.

85. I na kraju, konstatujući da su pravo lica zaposlenih u Pravoslavnoj crkvi da se priključe sindikatu već priznali domaći sudovi u slučaju drugih sindikata, Vijeće je zaključilo da je mjera tako drastična kao što je odbijanje da se registruje sindikat podnosilac predstavke nesrazmjerna sa ciljem kome se teži i usljed toga nije neophodna u demokratskom društvu.

B. Argumenti strana

1. Sindikat podnosilac predstavke

86. Sindikat podnosilac predstavke naveo je da su sveštenici i nesveštena lica Rumunske pravoslavne crkve imali sličan status kao državni službenici. Poput državnih službenika oni su zapošljavani putem konkursa. Zatim ih je imenovao episkop odlukom u kojoj se navode njihova prava i obaveze. Oni su polagali zakletvu nakon zaređivanja i njihove plate određene su zakonom kojim se uređuju zarade svih zaposlenih u javnom sektoru i smanjivane su proporcionalno sa svim zaradama iz tog sektora u slučaju ekonomske krize. Oni su plaćali doprinose u generalnu šemu socijalnog osiguranja i imali su pravo na puni obim beneficija iz socijalnog staranja. Nadalje, slično univerzitetima, Rumunska pravoslavna crkva dobija sredstva iz državnih fondova da plaća zarade svojim zaposlenima. Shodno tome, sindikat podnosilac predstavke naveo je da ni praksa Rumunske pravoslavne crkve da ne potpisuje ugovore o radu sa svojim zaposlenima, a ni činjenica da je Rumunska pravoslavna crkva plaćala dio njihovih zarada iz svojih sredstava nije mogla da utiče na stvarnu prirodu odnosa između Crkve i njenih zaposlenih, pošto je taj odnos obuhvatao sve aspekte ugovora o radu i bio je sličan odnosu između državnih službenika i institucije koja ih je zapošljavala.

87. Sindikat podnosilac predstavke naveo je da je, za razliku od drugih grupa zanimanja, koje na sličan način obavezuju posebne dužnosti lojalnosti ali imaju sindikate da brane njihove interese, zaposlenima u Rumunskoj pravoslavnoj crkvi, kojih ima otprilike 15.000, uskraćen svaki oblik zaštite od potencijalnih zloupotreba u vezi sa pitanjima kao što su zarade i prebacivanja sa jednog na drugo radno mjesto.

88. Sindikat podnosilac predstavke naveo je da zadiranje u slobodu udruživanja njegovih članova nije propisano domaćim pravom. U vezi sa tim podnosilac predstavke citirao je članove 40, 53 i 73 Ustava, po kojima se građanima garantuje pravo da se slobodno udružuju u formiranju političkih partija, sindikata, udruženja poslodavaca i drugih vrsta udruženja, pravo koje može da se ograniči samo institucionalnim Aktom. Podnosilac predstavke naveo je da se iz tih odredbi može zaključiti da nije postojao zakonski instrument kojim se sveštenicima ne dozvoljava formiranje sindikata, pri čemu je odbijanje registrovanja sindikata bilo bazirano isključivo na članu 123 stav 8 Statuta Crkve; sama činjenica da je Statut odobrila Vlada ne daje mu status domaćeg zakonskog instrumenta, a kamoli status institucionalnog Akta koji može da ograniči ustavnu slobodu. Tvrdeći da Član 123 stav 8 nije bio u skladu sa Ustavom, sindikat podnosilac predstavke zaključio je da je odlukom da se taj sindikat zabrani povrijeđeno domaće pravo. Stoga ta odluka nije imala pravni osnov i predstavljala je povredu člana 11 Konvencije.

89. Sindikat podnosilac predstavke prihvatio je da je mjera o kojoj je riječ imala legitiman cilj, tj. zaštitu interesa Crkve, ali je naveo da ta mjera nije bila neophodna u demokratskom društvu da se sačuva vjerska autonomija Crkve.

90. Po argumentima podnosica predstavke, kada je riječ o odnosima između države i vjerskih zajednica, potrebno je napraviti razliku između vjerskih aktivnosti zajednice i njenih građanskih i komercijalnih aktivnosti. Dakle, iako zadiranje države u vjerske aktivnosti Crkve treba strogo zabraniti, građanske i komercijalne aktivnosti Crkve nisu bile povezane sa vjerom ili duhovnom misijom Crkve i stoga treba da se uređuju u skladu sa građanskim pravom. U vezi sa tim sindikat podnosilac predstavke istakao je da ne želi da mijenja ni hrišćansku dogmu ni organizaciju ispovjedanja vjere, već da je njegov isključivi cilj bio da se bori za zaštitu statutarne prava svojih članova, uključujući i pravo da primaju zagwarantovanu zaradu po zakonu i pravo da ne budu nepravedno razriješeni. Sindikat podnosilac predstavke takođe je konstatovao da su njegovi članovi tražili - i dobili - usmenu dozvolu da oforme sindikat, ali da je arhiepiskop naknadno povukao svoju prvobitnu saglasnost nakon protivljenja Svetog Sinoda.

91. Sindikat podnosilac predstavke prihvatio je da neki od ciljeva koji su navedeni u njegovom osnivačkom aktu mogu djelovati kao da se kose sa dužnostima sveštenika, ali je naveo da su oni "u cjelosti kopirani iz Zakona o sindikatima" i da su imali za cilj da zaštite interese nesveštenih lica zaposlenih u Crkvi koje nisu obavezivale iste obaveze kao sveštenike. Sindikat podnosilac predstavke dalje je naveo da bi u svakom slučaju, svaka radnja koju je on mogao da preduzme, kao što su štrajkovi ili druge slične aktivnosti, morala da prođe reviziju sudskih organa, koji bi mogli da izreknu sankcije sve do raspuštanja sindikata, pa i raspuštanje. Sindikat je dodao da čak i kada bi sveštenici odlučili da stupe u štrajk ili da organizuju neke

druge aktivnosti van mandata njihove službe, oni bi i dalje podlijegali disciplinskom postupku Crkve i njenom Satutu, koji je predviđao i sankcije.

92. I na kraju, sindikat podnosilac predstavke konstatovao je da su još dva sindikata već bila osnovana u Crkvi i da njihovo priznanje od strane države nije uticalo na njenu unutrašnju organizaciju niti dalo povoda za paralelna pravila za upravljanje. Sindikat podnosilac predstavke takođe je naveo da sindikati za lica zaposlena u Crkvi slobodno funkcionišu u nekoliko drugih zemalja članica Savjeta Evrope.

93. U zaključku, sindikat podnosilac predstavke naveo je da to što je on zabranjen, što je bila preventivna mjera bazirana samo na pretpostavci koja je bila napravljena u svjetlu njegovog osnivačkog akta, nije bilo srazmjerno cilju koji se želio postići i predstavljalo je povredu člana 11 Konvencije.

2. Vlada

94. Vlada nije pokrenula pitanje neprihvatljivosti i prihvatila je da je odbijanje registrovanja sindikata podnosioca predstavke predstavljalo zadiranje u njegovo pravo na slobodu udruživanja. Vlada je dalje istakla da ne postoji pravna prepreka koja bi sprečavala da nesveštena lica Rumunske pravoslavne crkve oforme sindikat.

95. Što se tiče sveštenih lica, Vlada je navela da je zbog Statuta Rumunske pravoslavne crkve i Zakona o vjerskim slobodama, njihov odnos sa crkvom bio "odnos slobodno prihvaćene službe i misije" koji nije ulazio u područje djelovanja radnog prava, i tako nije bio ni u području djelovanja Zakona o radu. Vlada je navela da su ugovori o radu koje je 2004. godine potpisala Arhiepiskopija Krajovska bili rezultat pogrešnog tumačenja zakona i nikada nisu bili registrovani u Inspekciji rada, koja je zapravo potvrdila da radno pravo nije primjenjivo na odnose između Pravoslavne crkve i njenih zaposlenih crkvenih lica. Taj stav imao je i Visoki kasacioni sud i sud pravde, te Ustavni sud. Oni su smatrali da prema autonomiji vjeroispovjesti, redovni domaći sudovi nemaju nadležnost da vrše reviziju odluka crkvenih sudova u vezi sa odredbama Zakona o radu.

96. Vlada je dalje navela da država ne predviđa plaćanje zarade sveštenicima, i da je njena uloga u tom smislu ograničena na davanje finansijske pomoći koja se obračunava na osnovu broja vjernika Crkve i stvarnih potreba. U potpunosti je bila odgovornost Crkve da izvrši raspodjelu sredstava koje dobije od države na svoje zaposlene. Dakle, država je ukupno izvršila 12.765 plaćanja pomoći Pravoslavnoj crkvi, čiji je iznos varirao između 163 eura i 364 eura, dok je Crkva plaćala 1.005 sveštenika i 1.408 nesveštenih lica isključivo iz svojih sredstava. Što se tiče obuhvaćenosti sveštenika i drugih lica zaposlenih u Crkvi državnim šemom socijalnog osiguranja, Vlada je navela da je to bila odluka domaćeg Parlamenta, koji je imao široko polje slobodne procjene u tim stvarima; međutim njihova obuhvaćenost tom šemom nije uticala na njihov status niti ih je činila državnim službenicima.

97. Kao alternativa navedenom, Vlada je istakla da su sveštenici bili odgovorni za vođenje svojih parohija i da su kao takvi vršili upravljačke funkcije. Po Zakonu br. 54/2003, time im je bilo zabranjeno sindikalno djelovanje.

98. Uzevši u obzir gore navedene razloge, Vlada je izrazila zabrinutost i zbog dijela u kome se kaže da član 11 može da se smatra primjenjivim u ovom konkretnom predmetu, pošto odredbe radnog prava nisu primijenjene na članove sindikata podnosioca predstavke.

99. U svakom slučaju, Vlada je navela da je to zadiranje propisano zakonom, da je imalo legitiman cilj i da je bilo neophodno u demokratskom društvu.

100. Po argumentima Vlade, pravni osnov za mjeru o kojoj je ovdje riječ, bio je član 123 stav 8 Statuta Crkve, po kome učešće sveštenih lica u bilo kom obliku udruživanja zavisi od prethodne saglasnosti arhiepiskopa. Ta odredba činila je dio domaćeg prava nakon što je Vladinom uredbom odobren Statut Crkve, i nije se kosila sa Ustavom koji, iako je garantovao slobodu udruživanja, uključujući i sindikalnu slobodu, jeste tu slobodu uslovljavao uslovima koji su predviđeni zakonom - a nadležno pravo u ovom konkretnom predmetu je Statut Crkve. Nadalje, činjenica da Zakon o sindikatima nije eksplicitno branio sveštenicima da oforme sindikat nije predstavljala prećutno priznavanje tog prava; imjesto toga, koristeći svoju autonomiju, Crkva je odlučila da djelatnosti njenih zaposlenih treba da se uređuju pravilima koja nisu pravila iz radnog prava.

101. Što se tiče legitimnog cilja koji se želio postići ovim zadiranjem, Vlada je pozvala Veliko vijeće da odstupi od analize koju je napravilo Vijeće koje je našlo da je sporna mjera imala za cilj očuvanje javnog reda tako što će se štititi autonomija vjerskih zajednica. Oni su naveli da je isključivi cilj zadiranja države bio da se zaštite prava i slobode drugih, i to Rumunske pravoslavne crkve. Zbog toga posebno upućivanje na javni red nije bilo relevantno u ovom predmetu.

102. Što se tiče pitanja da li je mjera bila neophodna i srazmjerna, Vlada je istakla, najprije, da se zabrana osnivanja sindikata bez saglasnosti arhiepiskopa odnosila samo na pripadnike sveštenstva i da su nesveštena lica zaposlena u Crkvi i dalje imala slobodu da se udružuju u skladu sa uslovima i kriterijumima predviđenim u Zakonu o sindikatima.

103. Slobodu udruživanja sveštenih lica, sa druge strane, u potpunosti je poštovala Rumunska pravoslavna crkva, u okviru koje je postojalo nekoliko stotina udruženja i fondacija, među kojima i udruženje Apostolia u Arhiepiskopji Krajovskoj.

104. Prema argumentima koje je iznijela Vlada, uslov da se za svaki oblik udruživanja koji uključuje sveštena lica dobije dozvola arhiepiskopa bio je legitiman i odražavao je princip autonomije Crkve. Vlada je bila iznenađena da u ovom konkretnom slučaju sindikat podnosilac predstavke

nije tražio dozvolu i dodala je da su redovni sudovi mogli, u odgovarajućim okolnostima, presuditi da je uskraćivanje dozvole pogrešno.

105. Vlada je konstatovala da zbog njihovog statusa, sveštenike koji pripadaju sindikatu podnosiocu predstavke obavezuje povećan stepen lojalnosti prema Pravoslavnoj crkvi. Nije postojalo pravo neslaganja, nezadovoljni sveštenici mogli su u svakom trenutku napustiti Crkvu, ali sve dok je njihov izbor bio da budu tu, smatralo se da su se slobodno saglasili da ih obavezuju pravila i da se odreknu nekih svojih prava.

106. Što se tiče mogućih posljedica osnivanja sindikata na operativne metode Crkve, Vlada je navela da osnivački akti sindikata podnosioca predstavke ukazuje na to da će, ukoliko se zaista osnuje, pokušati da uvede paralelna pravila pravilima Crkve. To se jasno moglo vidjeti iz stavova koji su se odnosili na zapošljavanje, promovisanje inicijative, konkurencije i slobode izražavanja, potpisivanje kolektivnih ugovora i ugovora o radu, poštovanje pravila iz građanskog prava o radnom vremenu, zastupljenosti u tijelima za donošenje odluka ili na pravo na štrajk. Vlada je zato navela da bi priznavanje sindikata podnosioca predstavke nužno vodilo ka pojavljivanju sistema zajedničkog upravljanja u Rumunskoj pravoslavnoj crkvi; to bi bio izvor sukoba između sindikata i hijerarhije Crkve, što bi iziskivalo suđenje domaćih vlasti, čime bi se povrijedila dužnost države da bude neutralna i nepristrasna, i autonomija vjeroispovjesti.

107. Vlada je objasnila da je u ovom konkretnom predmetu država bila veoma zainteresovana da spriječi svaki pokušaj sindikalizacije prije nego što je počeo da radi sindikat podnosilac predstavke i da je taj pristup bio opravdan činjenicom da bi sindikat mogao da koristi svoja prava po Zakonu o sindikatima čim bi se registrovao, bez bilo kakvog oblika prethodnog sudskog nadzora.

108. I na kraju, Vlada je skrenula pažnju na velike razlike u pravilima kojima se uređuje status sveštenika i njihova prava na slobodu udruživanja u državama članicama Savjeta Evrope i navela da nepostojanje konsenzusa u Eropi u ovoj oblasti pokazuje da nacionalnim vlastima treba ostaviti široko polje slobodne procjene.

C. Treće strane

109. Vlade, treće strane i nevladine organizacije koje su se umiješale u postupku svi su imali isti stav kao tužena Vlada.

1. Grčka Vlada

110. Grčka Vlada navela je da u slučaju konflikta između prava koja se štite članom 9 i članom 11 Konvencije, Sud treba da počne da utvrđuje da li je priznavanje prava na slobodu udruživanja u vjerskoj zajednici povrijedilo pravo na autonomiju te zajednice. Po njihovom mišljenju autonomija vjerskih zajednica treba da prevagne i te zajednice treba da uživaju pravo da

utvrde svoje odnose sa zaposlenima na osnovu svojih unutrašnjih propisa, čak i ako ona ograničavaju ostvarivanje određenih prava.

111. Grčka Vlada navela je da je od kada sveštenici imaju suštinski vjersku funkciju, razlika između vjerskih i ne-vjerskih aktivnosti postala nerelevantna. Nadalje, domaći sudovi su u boljoj poziciji od međunarodnih da riješe spor koji se javi u ovoj oblasti.

2. Vlada Republike Moldavije

112. Vlada Republike Moldavije navela je da Vijeće nije postiglo dovoljnu ravnotežu između slobode udruživanja koju je tražio sindikat podnosilac predstavke i slobode vjeroispovjesti i prava na autonomiju Pravoslavne crkve. Oni su naveli da član 11 Konvencije ne može da se tumači kao da uvodi pozitivnu obavezu državi da prizna sekularno udruženje u vjerskoj zajednici kada bi takvo priznanje bilo u neskladu sa družnošću države da bude neutralna prema vjeroispovjestima.

113. Oni su dalje naveli da po članu 9 Konvencije, treba da se smatra da su članovi vjerske zajednice slobodno odabrali, pridruživši se zajednici, da se odreknu nekih građanskih prava koja mogu da zahtjevaju po članu 11.

3. Poljska Vlada

114. Poljska Vlada navela je da je Vijeće trebalo da se fokusira više na posebnu prirodu odnosa između Crkve i njenog sveštenstva. Činjenica da su prava koja je tražila grupa sveštenika bila ekonomske, socijalne ili kulturne prirode nije podržavala zaključak da bi bilo nevjerovatno da priznavanje njihovog sindikata podrije autonomno funkcionisanje predmetne vjerske zajednice.

115. Oni su iznijeli argument da je prvenstveno zadatak samih vjerskih zajednica da odluče koje djelatnosti treba uzimati kao dio vjerske prakse ili kao djelatnosti koje imaju uticaj na njihovu unutrašnju organizaciju ili misiju, i da bi kada bi se ta uloga povjerala domaćim sudovima to bio izvor konflikta i to bi iziskivalo da sudovi rješavaju vjerske stvari, čime bi se kršila autonomija vjeroispovjesti i dužnost države da bude neutralna.

116. I na kraju, oni su naveli da, zbog njihove izobrazbe i njihove odluke da se priključe sveštenstvu, sveštenici imaju veću dužnost odanosti Crkvi i treba da budu svjesni zahtjeva koje pred njih postavlja njihova misija, što ograničava ostvarivanje određenih prava.

4. Gruzijaska Vlada

117. Gruzijaska Vlada istakla je da se odnosi između crkve i države rješavaju na različite načine u različitim državama i da ne postoji evropski konsenzus u toj oblasti.

118. Shodno tome, oni su naveli, strana ugovornica i njeni sudovi treba da uživaju široko polje slobodne procjene u zaštiti autonomije vjerskih

zajednica od bilo kakvih opasnosti. Država treba da se uzdrži od toga da podstiče bilo kakav oblik neslaganja unutar takvih zajednica.

5. Arhiepiskopija Krajovska

119. Arhiepiskopija Krajovska navela je da je u rumunskoj pravoslavnoj crkvi kanonska figura sveštenika direktno povezana sa figurom episkopa. Taj odnos između episkopa i njegovog sveštenstva zasnovan je na uzajamnom povjerenju i jedinstvu misije Crkve i bilo bi nezamislivo u kanonskom pravu da postoji bilo kakav antagonizam između crkvenih vlasti, koje predstavlja Sveti Sinod, i episkopa i sveštenstva. Sveštenstvo igra određenu ulogu u demokratskom vršenju crkvene vlasti i može da se osloni na unutrašnja pravila Crkve da bi se odbranilo od zloupotrebe vlasti. Uz to, svako odbijanje arhiepiskopa da da dozvolu da se oformi udruženje moglo bi se poslati Svetom Sinodu.

120. U zaključku, Arhiepiskopija je navela da bi formiranje sindikata sveštenika i nesveštenih lica poremetilo postojeći odnos između Crkve i sveštenstva i predstavljalo bi prijetnju za javni red i harmoniju u društvu.

6. Moskovska Patrijaršija

121. Moskovska Patrijaršija naglasila je posebnu prirodu hijerarhijskih odnosa unutar vjerskih zajednica i veći stepen lojalnosti koji takvi odnosi nose. Država treba da garantuje vjerskim zajednicama, zbog njihove autonomije, isključivu nadležnost da utvrde svoju strukturu i unutrašnja pravila rada.

122. Temeljni element odnosa službovanja za sveštenike je obavljanje vjerske službe i taj odnos ne može se, na apstraktan i vještački način, svesti na radni odnos za koji važe pravila građanskog prava. Moskovska Patrijaršija tvrdila je da je nemoguće u praksi područje djelovanja redovnog zakonodavstva prenijeti na vjerske zajednice i takav pristup bi izazvao nerješive probleme za takve zajednice, uključujući i Rusku Pravoslavnu Crkvu.

7. Nevladina organizacija Evropski centar za pravo i pravdu (ECP)

123. ECP je naveo da sveštenike obavezuje veća dužnost lojalnosti Crkvi. Ova dužnost prepoznata je i u Direktivi Savjeta 2000/78/EC od 27. novembra 2000. godine i u sudskoj praksi Suda.

124. ECP je dodao da sveštenici nisu unutar područja djelovanja prava na organizovanje, pošto nisu "zaposleni" već imaju isključivo vjerski poziv i njihov odnos sa Crkvom nije baziran na ugovoru o radu.

125. I na kraju, ECP je naveo da kada su, kao u ovom konkretnom slučaju, sporne činjenice vjerske prirode, zadiranje u to ne može da se sagleda putem testa srazmjernosti kojim se mjeri težina interesa vjerskih zajednica u odnosu na interese koje bi fizička lica mogla da traže po

članovima 8 do 12 Konvencije, pošto ti članovi štite prava za koja su fizička lica o kojima je ovdje riječ slobodno odlučila da ih ne ostvaruju.

8. Nevladine organizacije Beketov fond i Međunarodni centar za Pravo i vjerske studije

126. Ove organizacije pozvale su se na sudsku praksu Vrhovnog suda Sjedinjenih Država o autonomiji vjerskih institucija. U predmetu *Nacionalni odbor za radne odnose protiv Katoličke biskupije Čikaga (National Labor Relations Board v. Catholic Bishop of Chicago)* (440 U.S. 490 (1979)) Vrhovni sud je našao da domaće vlasti ne mogu da odbace volju biskupa tako što će priznati sindikat nastavnika iz katoličkih štola, smatrajući da bi takvo priznavanje sindikata predstavljalo zadiranje u autonomni rad vjerskih institucija. U predmetu *Evandjelikanska Luteranska Crkva i škola Hosanna-Tabor protiv Komisije za jednake mogućnosti zapošljavanja (Hosanna-Tabor Evangelical Lutheran Church and School v. Equal Employment Opportunity Commission)* (no. 10-553 (2012)) Vrhovni sud je primjenio doktrinu "izuzimanja sveštenika", našavši da odredbe radnog prava nisu primjenjive na lica zaposlena u vjerskim institucijama, bilo da su sveštena ili nesveštena lica.

127. Ove dvije organizacije navele su da je stav Vrhovnog Suda Sjedinjenih Država u skladu sa stavom Evropskog suda kada je riječ o zaštiti autonomije vjerskih zajednica u njihovim odnosima sa sveštenstvom. Vijeće je zato pogriješilo što je odstupilo od tog stava i ta greška bi imala negativan uticaj na vjersku autonomiju u tome što bi država, ukoliko bi se potvrdila presuda Vijeća, morala da sudi u sporovima između vjerskih zajednica i njihovih članova.

D. Ocjena Velikog vijeća

128. Vlada je ispitivala da li je član 11 Konvencije primjenjiv na sveštenstvo. Veliko vijeće smatra da to pitanje čini dio ispitivanja merituma predmeta i stoga će ga ispitati dalje u tekstu.

1. Opšti principi

(a) Pravo na osnivanje sindikata

129. Sud konstatuje na samom početku, nakon što je razmotrio situaciju u međunarodnom radnom pravu, da sindikalna sloboda predstavlja suštinski element socijalnog dijaloga između radnika i poslodavaca i samim tim važan instrument za postizanje socijalne pravde i harmonije.

130. Sud zatim ponavlja da član 11 Konvencije predstavlja sindikalnu slobodu kao poseban aspekt slobode udruživanja i da, iako je suštinski cilj toga člana da štiti fizička lica protiv proizvoljnog zadiranja javnih vlasti u ostvarivanje prava koje štiti, država može imati uz to i pozitivne obaveze da

obezbijedi djelotvorno uživanje takvih prava (v. presudu u predmetu *Demir i Baykara protiv Turske* [GC], br. 34503/97, §§ 109 i 110, ECHR 2008).

131. Granice između pozitivnih i negativnih obaveza države po članu 11 Konvencije ne mogu se precizno definisati. Ipak, načela koja se primjenjuju su slična. Bilo da se predmet analizira u smislu pozitivne dužnosti države ili u smislu zadiranja javnih vlasti koje treba opravdati, kriterijumi koje treba primijeniti ne razlikuju se po svojoj suštini. U oba konteksta mora se razmotriti pravična ravnoteža koju treba napraviti između suprotstavljenih interesa fizičkog lica i zajednice u cjelini.

132. S obzirom na delikatnu prirodu društvenih i političkih pitanja koja su uključena u postizanje odgovarajuće ravnoteže između interesa radne snage i uprave, i s obzirom na visok stepen razlika između domaćih sistema u ovoj oblasti, Strane ugovornice imaju široko polje slobodne procjene u tome kako se može obezbijediti sindikalna sloboda i zaštita interesa zanimanja članova sindikata (v. presudu u predmetu *Sørensen i Rasmussen protiv Danske* [GC], br. 52562/99 i 52620/99, stav 58, ECHR 2006-I).

133. Član 11 Konvencije daje članovima sindikata pravo da se njihov sindikat sasluša sa ciljem zaštite njihovih interesa, ali im ne garantuje nikakav naročit tretman od strane države. Ono što konvencija propisuje jeste da po domaćem pravu sindikati treba da imaju mogućnost, u uslovima koji su u saglasnosti sa članom 11, da se bore za zaštitu interesa svojih članova (v. presudu u predmetu *Nacionalni sindikat belgijske policije (Union of Belgian Police) protiv Belgije*, 27. oktobar 1975. godine, stavovi 38 i 39, Serija A br. 19, i *Sindikat švedskih mašinovođa protiv Švedske*, 6. februar 1976. godine, stavovi 39-40, Serija A br. 20).

134. Kroz svoju sudsku praksu, Sud je sastavio neiscrpnu listu sastavnih elemenata prava na organizovanje, uključujući pravo da se oformi sindikat i da se pridruži sindikatu, zabranu posebnih zatvorenih sporazuma, i pravo sindikata da pokuša da uvjeri poslodavca da treba da sasluša to što sindikat ima da kaže u ime svojih članova. Nedavno je sud našao, nakon što je razmotrio dešavanja u oblasti radnih odnosa, da je pravo na kolektivno pregovaranje sa poslodavcem u principu, osim u veoma specifičnim slučajevima, postalo jedno od suštinskih elemenata prava na formiranje sindikata i pridruživanje sindikatu radi zaštite interesa (v. presudu u predmetu *Demir i Baykara*, citirano ranije u tekstu ove presude, stavovi 145 i 154).

(b) Autonomija vjerskih organizacija

135. Sud ponavlja da vjerske zajednice tradicionalno i univerzalno postoje u obliku organizovanih struktura. Kada je riječ o organizaciji vjerske zajednice o kojoj je ovdje riječ, član 9 Konvencije mora da se tumači u svjetlu člana 11, kojim se udruženja štite od neopravdanog zadiranja države. Iz ove perspektive gledano, pravo vjernika na slobodu vjeroispovjesti obuhvata očekivanje da će se zajednici dozvoliti da

funkcioniraju mirno, bez proizvoljnog zadiranja države. Autonomno postojanje vjerskih zajednica nezamjenjivo je za pluralizam u demokratskom društvu i pitanje je koje je u samom središtu zaštite koju obezbjeđuje član 9. Ono se direktno tiče ne samo organizacije ovih zajednica kao takvih već i djelotvornog uživanja prava na slobodu vjeroispovjesti svih njenih aktivnih članova. Kada organizacioni život u zajednici ne bi bio zaštićen članom 9, svi drugi aspekti slobode vjeroispovjesti pojedinca bili bi ugroženi (v. presudu u predmetu *Hasan i Chaush protiv Bugarske* [GC], br. 30985/96, stav 62, ECHR 2000-XI; presudu u predmetu *Metropolijaska crkva Besarabije i drugi protiv Moldavije*, br. 45701/99, stav 118, ECHR 2001-XII; i presudu u predmetu *Sveti Sinod Bugarske pravoslavne crkve (Metropolitan Inokentiy) i drugi protiv Bugarske*, br. 412/03 i 35677/04, stav 103, 22. januar 2009. godine).

136. Prema principu autonomije, državi je zabranjeno da obavezuje vjerske zajednice da primaju nove članove ili da isključuju postojeće. Slično tome, član 9 Konvencije ne garantuje bilo koje pravo na neslaganje u vjerskim organima; u slučaju neslaganja u pitanjima doktrine ili organizacije između vjerske zajednice i jednog njegovog člana, sloboda vjeroispovjesti pojedinca ostvaruje se kroz slobodu da napusti tu zajednicu (v. presudu u predmetu *Miroļubovs i drugi protiv Letonije*, br. 798/05, stav 80, 15. septembar 2009. godine).

138. I na kraju, kada je riječ o pitanjima koja se odnose na odnos između države i vjeroispovjesti, o čemu se mišljenja u demokratskom društvu mogu u velikoj mjeri razlikovati, poseban se značaj mora dati ulozi organa koji donosi odluku na nivou države (v. presudu u predmetu *Leyla Şahin protiv Turske* [GC], br. 44774/98, § 109, ECHR 2005-XI). To je naročito slučaj kada praksu evropskih država karakteriše veliki broj različitih ustavnih modela za uređenje odnosa između države i vjeroispovjesti.

2. Primjena iznesenih principa u ovom konkretnom predmetu

137. Sud će utvrditi da li su, s obzirom na njihov status koji imaju kao sveštena lica, članovi sindikata podnosioca predstavke imali pravo da se pozovu na član 11 Konvencije i, ukoliko jesu, da li je odbijanje da se registruje sindikat narušilo samu suštinu njihove slobode udruživanja.

(a) Primjenjivost člana 11 na činjenice ovog konkretnog predmeta

138. Pitanje da li su članovi sindikata podnosioca predstavke imali pravo da oforme sindikat pokreće pitanje da li se na njih može primijeniti član 11. U tome se Veliko vijeće ne slaže sa stavom Vlade da sveštenstvo mora biti isključeno iz zaštite koja se daje članom 11 Konvencije na osnovu toga da oni obavljaju dužnosti pod autoritetom episkopa, i stoga nisu u području djelovanja domaćih pravila radnog prava.

139. Nije zadatak Suda da rješava spor između članova sindikata i Crkvene hijerarhije kada je riječ o preciznoj prirodi dužnosti koje oni

obavljaju. Jedino pitanje koje se ovdje javlja jeste da li takve dužnosti, bez obzira na bilo kakve posebne karakteristike koje one nose, predstavljaju radni odnos na koji se može primijeniti pravo da se oformi sindikat u smislu člana 11.

140. U odgovoru na ovo pitanje, Veliko vijeće primijenio je kriterijume definisane relevantnim međunarodnim instrumentima (v. *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Demir i Baykara*, citiranu ranije u tekstu ove presude, stav 85). U vezi sa tim, Veliko vijeće konstatuje da u Preporuci br. 198 o radnim odnosima (v. stav 57 ove presude) Međunarodna organizacija rada konstatuje da utvrđivanje postojanja takvog odnosa treba da se rukovodi prvenstveno činjenicama koje se odnose na obavljanje posla i plaćanje zarade radniku, bez obzira na to kako je taj odnos okarakterisan u bilo kakvom suprotnom aranžmanu, ugovornom ili nekom drugom, koji je možda dogovoren među strankama. Uz to, Konvencija MOR br 87 (v. stav 56 ove presude), koja predstavlja najznačajniji međunarodni pravni instrument kojim se garantuje pravo na organizovanje, predviđa u članu 2 da "radnici i poslodavci, bez ikakve razlike" imaju pravo da osnivaju organizacije po svom izboru. I na kraju, iako Direktiva Savjeta 78/2000/EC (v. stav 60 ove presude) prihvata postojanje većeg stepena odanosti zbog etosa poslodavca, ona precizira da to ne može da dovede u pitanje slobodu udruživanja, naročito pravo na osnivanje sindikata.

141. Uzevši u obzir gore navedene argumente, Sud konstatuje da dužnosti koje obavljaju članovi predmetnog sindikata imaju mnoga karakteristična obilježja radnog odnosa. Na primjer, oni obavljaju svoje djelatnosti na osnovu odluke episkopa kojom ih on postavlja i određuje njihova prava i obaveze. Pod vodstvom i nadzorom episkopa oni obavljaju poslove koji su im dati. Osim izvođenja liturgijskih obreda i održavanja kontakata sa parohijanima, ti poslovi obuhvataju podučavanje i upravljanje imovinom parohije; sveštenstvo je takođe zaduženo za prodaju artikala potrebnih za liturgije (v. stav 44 ove presude). Uz to, domaće pravo predviđa poseban broj radnih mjesta za sveštena i nesveštena lica koja se uglavnom finansiraju iz državnog budžeta i budžeta lokalnih vlasti, i gdje se plate lica na tim radnim mjestima određuju na osnovu zarada zaposlenih u Ministarstvu prosvjete (v. stavove 30 et seq. u ovoj presudi). Rumunska pravoslavna crkva kao poslodavac plaća doprinose na zarade koje se isplaćuju njenim zaposlenima, a sveštenici plaćaju porez na prihod, uplaćuju doprinos u državnu šemu socijalnog osiguranja i imaju pravo na sva socijalna davanja koja su na raspolaganju redovnim zaposlenim licima, kao što su zdravstveno osiguranje, penzija kada se dostigne zakonski određena starost za penzionisanje ili osiguranje u slučaju nezaposlenosti.

142. Doduše, kako je Vlada istakla, naročita karakteristika rada pripadnika sveštenstva jeste to što oni imaju duhovnu svrhu i što se taj rad obavlja u okviru crkve koja uživa određeni stepen autonomije. Shodno tome, sveštenstvo preuzima obaveze posebne prirode jer ih obavezuje veća

dužnost odanosti, koja se sama bazira na ličnom, i u principu neopozivom obavezivanju svakog sveštenika. Stoga može biti delikatno da se napravi precizna razlika između strogo vjerskih aktivnosti sveštenstva i njihovih aktivnosti koje su više finansijske prirode.

143. Međutim, pitanje koje treba riješiti jeste da li su ta posebna obilježja dovoljna da izdvoje odnos sveštenstva i njihovih crkava iz područja djelovanja člana 11. U vezi sa tim, Sud ponavlja da stav 1 člana 11 predstavlja sindikalnu slobodu kao jedan oblik posebnog aspekta slobode udruživanja i da stav 2 ne isključuje nijednu grupu zanimanja iz područja djelovanja tog člana. U krajnjem, domaće vlasti imaju pravo da uvedu "zakonska ograničenja" nekima od svojih zaposlenih u skladu sa članom 11 stav 2 (v. presudu u predmetu *Tüm Haber Sen i Çınar protiv Turske*, br. 28602/95, stavovi 28 i 29, ECHR 2006-II). Nadalje, druge grupe zanimanja, kao što su policajci ili državni službenici, slično tome su predmet naročitih ograničenja i posebnih dužnosti odanosti, a pravo njihovih članova na organizovanje ne dovodi se u pitanje (v. npr. presudu u predmetu *Nacionalni sindikat belgijske policije*, citiranu ranije u tekstu ove presude, stav 4 i presudu u predmetu *Demir i Baykara*, citiranu ranije u tekstu ove presude, stav 107).

144. Nadalje, čak i ako se pretpostavi da pripadnici sveštenstva Rumunske pravoslavne crkve mogu da se odreknu svojih prava po članu 11 Konvencije, Sud konstatuje da nema indikacija u ovom konkretnom predmetu da su se članovi sindikata podnosioca predstavke prilikom preuzimanja dužnosti saglasili da to urade.

145. Sud dalje konstatuje da su domaći sudovi već eksplicitno priznali pravo sveštenih i nesveštenih lica zaposlenih u Rumunskoj pravoslavnoj crkvi da formiraju sindikate (v. stavove 46 i 49 ove presude)

146. Uzevši u obzir sve gore navedene faktore, Sud smatra da, bez obzira na njihove posebne okolnosti sveštenici ispunjavaju svoju misiju u kontekstu radnog odnosa koji ulazi u područje djelovanja člana 11 Konvencije. Član 11 se stoga može primijeniti na činjenice ovog predmeta.

147. Veliko vijeće slaže se sa strankama da odbijanje registrovanja sindikata podnosioca predstavke predstavlja zadiranje tužene države u ostvarivanje prava pohranjenog u članu 11 Konvencije.

148. To zadiranje nije spojivo sa stavom 2 člana 11 ukoliko nije "propisano zakonom", ukoliko nema jedan ili više legitimnih ciljeva i ukoliko nije "neophodno u demokratskom društvu" da bi se postigli ti ciljevi.

(b) Da li je zadiranje bilo "propisano zakonom" i da li je imalo jedan ili više legitimnih ciljeva

149. Strane se slažu da je zadiranje o kome je riječ bilo bazirano na odredbama Statuta Rumunske pravoslavne crkve. Međutim, oni se ne slažu po pitanju da li je ono bilo "propisano zakonom".

150. Sidnikat podnosilac predstavke naveo je da zadiranje nije imalo pravni osnov u domaćem pravu pošto odredbe Statuta Crkve nisu u istom rangu kao institucionalni Akti, niti mogu biti jači od odredbi Ustava kojima se garantuje sindikalna sloboda. Vlada je osporila taj argument tako što je navela da pošto je Statut odobren uredbom Vlade, on čini dio domaćeg prava.

151. Sud ponavlja svoju utvrđenu sudsku praksu koja pokazuje da izraz "propisan zakonom" ne iziskuje samo da sporne mjere treba da imaju neki osnov u domaćem pravu, već govori i o kvalitetu zakona o kome je riječ, koji mora biti dovoljno dostupan licima o kojima je riječ i predvidiv po pitanju njegovih posljedica (v. presudu u predmetu *Rotaru protiv Rumunije* [GC], br. 28341/95, stav 52, ECHR 2000-V). Sud dalje ponavlja da se fraza "propisan zakonom" prije svega odnosi na domaće pravo i da, u principu, nije zadatak Suda da ispituje validnost "podzakonskih akata", jer je to prvenstveno stvar za domaće sudove (v. *Campbell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 25. mart 1992. godine, stav 37, Serija A br. 233).

152. U ovom konkretnom predmetu, Sud konstatuje da ni Ustav ni institucionalni akti o sindikatima i vjerskim slobodama, a ni Statut Crkve, ne zabranjuju izričito sveštenim ili nesveštenim licima Crkve da formiraju sindikate. Domaći sudovi izvukli su tu zabranu iz odredbi Statuta Crkve po kojima je osnivanje udruženja i fondacija u Crkvi isključivo pravo Svetog Sinoda i sveštenstvu je potrebna dozvola arhiepiskopije da učestvuju u bilo kom obliku udruživanja.

153. Sud konstatuje da predvidivost i dostupnost pomenutih odredbi ovdje nije sporna. Nije sporno da su članovi sindikata podnosioca predstavke znali za relevantne odredbe Statuta niti da je u nedostatku dozvole arhiepiskopa bilo potpuno očekivano da će se Crkva suprotstaviti njihovom zahtjevu za registrovanje sindikata. I zaista, oni su naveli da su tražili dozvolu arhiepiskopa koja im je uskraćena nakon intervencije Svetog Sinoda.

154. Što se tiče najznačajnijeg argumenta sindikata podnosioca predstavke, naime, da iako je Statut Crkve odobrila Vlada, njegove odredbe ne mogu da budu jače od odredbi Ustava, Veliko vijeće smatra da to predstavlja osporavanje validnosti domaćeg zakonodavstva na osnovu toga što su predmetne odredbe neustavne i zanemaruju hijerarhiju normi. Međutim, nije Sud taj koji treba da ispituje ovaj argument koji se odnosi na oblik "podzakonskih akata". Tumačenje domaćeg prava strana ugovornica prvenstveno je stvar domaćih sudova (v. između ostalog, presudu u predmetu *Rekvényi protiv Mađarske* [GC], br. 25390/94, stav 35, ECHR 1999-III). U vezi sa tim, mora se istaći da se Okružni sud, sudeći kao prvostepeni sud, ograničio na opšte zapažanje da po Zakonu br. 54/2003, unutrašnji propisi ne mogu da sadrže odredbe kojima se krši Ustav ili drugi zakoni. Za razliku od Prvostepenog suda, on nije ispitivao konkretno pitanje da li je zabrana formiranja sindikata bez dozvole arhiepiskopa spojiva sa

odredbama Ustava. Međutim, Sud smatra da pošto se Okružni sud pozvao u svojoj presudi na Statut Crkve, on je implicitno zauzeo stav da odredbe tog Statuta nisu neustavne.

155. Shodno tome, Sud je spreman da prihvati, kao što su to učinili domaći sudovi, da je zadiranje na koje se odnosi pritužba imalo pravnu osnovu u relevantnim odredbama Statuta Rumunske pravoslavne crkve i da su te odredbe ispunjavale uslov "zakonitosti" uspostavljen u sudskoj praksi (v. *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Miroľubovs i drugi*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 78).

156. I na kraju, Veliko vijeće se slaže sa strankama da je zadiranje imalo legitiman cilj po stavu 2 člana 11, i to zaštitu prava drugih, i konkretno prava Rumunske pravoslavne crkve. Za razliku od Vijeća, Veliko vijeće ne vidi razlog zašto treba uzeti u obzir i dodatni cilj sprečavanja poremećaja.

(c) Da li je zadiranje bilo "neophodno u demokratskom društvu"

157. Po mišljenju Suda, zadatak je domaćih sudova da obezbijede da se u njihovim zajednicama u skladu sa nadležnim pravom koje uključuje i Konvenciju može poštovati i sloboda udruživanja i autonomija vjerskih zajednica. Što se tiče zadiranja u slobodu udruživanja, iz člana 9 Konvencije, slijedi da vjerske zajednice imaju pravo na svoje mišljenje o svakoj kolektivnoj aktivnosti svojih članova kojom se može podrivati njena autonomija i da to mišljenje u principu moraju poštovati domaće vlasti. Međutim, nije dovoljno da vjerska zajednica samo navede da postoji stvarna ili potencijalna opasnost za njenu autonomiju da bi se to smatralo zadiranjem u prava članova njenog sindikata po uslovima koji su propisani u članu 11 Konvencije. Vjerska zajednica mora da pokaže da je, u kontekstu okolnosti konkretnog slučaja, navedeni rizik stvaran i značajan i da sporno zadiranje u slobodu udruživanja ne prevazilazi ono što je neophodno da se taj rizik ukloni i da ne služi bilo kojoj drugoj svrsi koja nije povezana sa ostvarivanjem autonomije te vjerske zajednice. Domaći sudovi moraju da se uvjere da su ti uslovi ispunjeni, tako što će sprovesti detaljno ispitivanje okolnosti predmeta i temeljito odvagati suprotstavljene interese o kojima se radi (v. *mutatis mutandis*, *Schüth protiv Njemačke*, br. 1620/03, stav 67, ECHR 2010, i *Siebenhaar protiv Njemačke*, br. 18136/02, stav 45, 3. februar 2011. godine).

158. Iako država, generalno gledano, uživa široko polje slobodne procjene u predmetima kao što je ovaj, gdje treba da se postigne ravnoteža između suprotstavljenih privatnih interesa i različitih konvencijskih prava (v. *mutatis mutandis*, *Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 6339/05, stav 77, ECHR 2007-I), ishod predstavke ne treba, u principu, da varira u zavisnosti od toga da li je nju Sudu po članu 11 Konvencije predalo lice čija je sloboda udruživanja bila ograničena ili ju je po članu 9 i članu 11 predala vjerska zajednica koja tvrdi da je bilo povrijeđeno njeno pravo na autonomiju.

159. Centralno pitanje u ovom predmetu jeste to što sindikat podnosilac predstavke nije bio priznat. U postupku pred sudovima koji su imali nadležnost da ispituju prijavu sindikata za registraciju, Arhiepiskopija, koja se protivila priznanju sindikata podnosioca predstavke, navela je da ciljevi koji su izloženi u osnivačkom aktu tog sindikata nisu bili spojivi sa dužnostima koja su sveštenici prihvatili samim svojim službovanjem i njihovim obavezama prema arhiepiskopu. Arhiepiskopija je navela da bi pojavljivanje novog organa ove vrste u okviru strukture Crkve ozbiljno ugrozilo slobodu vjeroispovjesti da se organizuju u skladu sa svojom tradicijom i da bi osnivanje sindikata stoga vjerovatno podrivalo tradicionalnu hijerarhijsku strukturu Crkve; iz tih razloga, Arhiepiskopija je tvrdila, bilo je neophodno organizirati sindikalnu slobodu koju je tražio sindikat podnosilac predstavke.

160. Uzevši u obzir razne argumente koje su pred domaćim sudovima iznijeli predstavnici Arhiepiskopije Krajovske, Sud smatra da je bilo razumno što je Okružni sud zauzeo stav da bi odluka da se dozvoli registrovanje sindikata podnosioca predstavke stvorila stvarni rizik za autonomiju vjerske zajednice o kojoj je riječ.

161. U vezi sa tim, Sud konstatuje da u Rumuniji sve vjeroispovjesti imaju pravo da usvoje svoje unutrašnje propise i tako imaju slobodu da donose svoje odluke o svom radu, zapošljavanju i odnosima sa sveštenstvom (v. stavove 29 ove presude). Princip autonomije vjerskih zajednica temelj je kamenac odnosa između države Rumunije i vjerskih zajednica priznatih na njenoj teritoriji, uključujući i Rumunsku pravoslavnu crkvu. Kako je Vlada navela, sveštenstvo Rumunke pravoslavne crkve, pa samim tim i sveštenici koji pripadaju sindikatu podnosiocu predstavke, obavljaju svoje dužnosti zbog prirode svoje službe, njihovih obaveza prema episkopu i po odluci koju je donio episkop; Rumunska pravoslavna crkva odlučila je da ne ugradi u svoj Statut odredbe iz radnog prava koje su relevantne za ovu oblast, što je kao odluku odobrila i Vlada uredbom u skladu sa principom autonomije vjerskih zajednica.

162. Uzevši u obzir ciljeve koje je sindikat podnosilac predstavke predvidio u svom osnivačkom aktu, naročito one ciljeve kojima se promoviše inicijativa, konkurencija i sloboda izražavanja među članovima sindikata, obezbjeđivanje da jedan od njihovih članova uzme učešća u Svetom Sinodu, zahtjevanje godišnjeg finansijskog izvještaja od arhiepiskopa i korišćenje štrajka kao sredstva za odbranu interesa njegovih članova, Sud smatra da sudska odluka kojom se odbija registrovanje sindikata sa ciljem da se poštuje autonomija vjeroispovjesti nije nerazumna, naročito s obzirom na ulogu države u očuvanju te autonomije.

163. U vezi sa tim Sud konstatuje da je često naglašavao da je uloga države da bude neutralan i nepristrasan organizator ispovjedanja religije, vjere i uvjerenja, i navodi da ta uloga pogoduje javnom redu, vjerskoj harmoniji i toleranciji u demokratskom društvu, naročito između

suprotstavljenih grupa (v. između ostalog, presudu u predmetu *Hasan i Chaush*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 78 i presudu u predmetu *Leyla Şahin*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 107). Sud može samo da potvrdi taj stav u ovom predmetu. Poštovanje za autonomiju vjerskih zajednica koje prizna država implicira, naročito, da država treba da prihvati pravo tih zajednica da reaguju, prema svojim pravilima i interesima, na svaki pokret neslaganja koji se pojavi kod njih, a koji može da predstavlja opasnost za njihovu koheziju, imidž ili jedinstvo. Stoga nije zadatak domaćih vlasti da funkcionišu kao arbitar između vjerskih zajednica i raznih disidentskih frakcija koje postoje ili se mogu pojaviti u njihovim redovima.

164. Uzevši u obzir sve informacije koje ima u svom posjedu, Sud se slaže sa tuženom Vladom da je, odbijajući da registruje sindikat podnosioca predstavke, Država jednostavno odbila da se uključi u organizaciju i rad Rumunske pravoslavne crkve, čime je poštovala svoju dužnost da bude neutralna koju ima po članu 9 Konvencije. Ostaje da se utvrdi da li je ispitivanje koje je izvršio Okružni sud kada je odbijao prijavu sindikata ispunjavalo uslove da to odbijanje registrovanja može da se okarakteriše kao neophodno u demokratskom društvu (v. stav 159 ove presude).

165. Većina u Vijeću dala je negativan odgovor na ovo pitanje. Oni su naveli da Okružni sud nije u dovoljnoj mjeri uzeo u obzir sve relevantne argumente, opravdavši svoje odbijanje da registruje sindikat čisto vjerskim osnovama baziranim na odredbama Statuta Crkve (v. stavove 77 et seq. presude Vijeća).

166. Veliko vijeće ne slaže se sa tim zaključkom. Veliko vijeće konstatuje da je Okružni sud odbio da registruje sindikat podnosioca predstavke nakon što je konstatovao da njihova prijava ne ispunjava uslove Statuta Crkve jer njegovi članovi nisu ispunili uslove posebnog postupka za osnivanje udruženja. Veliko vijeće smatra da je ovakvim pristupom Okružni sud samo primijenio princip autonomije vjerskih zajednica; njegovo odbijanje da registruje sindikat podnosioca predstavke jer nije ispunio uslov dobijanja dozvole arhiepiskopa bio je direktna posljedica prava predmetne vjerske zajednice da sama osmisli svoje organizaciono uređenje i da funkcioniše u skladu sa odredbama svog Statuta.

167. Nadalje, sindikat podnosilac predstavke nije iznio nijedan razlog da opravda to što nije tražio dozvolu formalno od arhiepiskopa. Ipak, domaći sudovi nadoknadili su ovaj propust tako što su dobili mišljenje Arhiepiskopije Krajovske i ispitali razloge koje je ona iznijela. Okružni sud je zaključio, potvrđujući razloge koje je iznijela Arhiepiskopija Krajovska, da, ukoliko bi Okružni sud odobrio osnivanje sindikata, konsultativna tijela i tijela za odlučivanje koja su predviđena Statutom Crkve bila bi zamijenjena ili bi morala da rade sa novim tijelom - sindikatom - koga ne obavezuje tradicija Crkve i pravila kanonskog prava koje uređuje konsultovanje i odlučivanje. Revizija koju je napravio sud tako potvrđuje da je rizik koji su navele Crkvene vlasti bio vjerovatan i značajan, da razlozi

koje su oni iznijeli nisu poslužili nijednoj drugoj svrsi koja nije bila vezana za ostvarivanje autonomije predmetne vjerske zajednice i da odbijanje da se registruje sindikat podnosilac predstavke nije prevazilazio ono što je bilo neopodno da se otkloni taj rizik.

168. Generalnije gledano, Sud konstatuje da Statut Rumunske pravoslavne crkve ne predviđa apsolutnu zabranu njenog sveštenstva da formira sindikate da bi štitilo svoja legitimna prava i interese. Shodno tome, ne postoji ništa što bi sprečavalo članove sindikata podnosioca predstavke da iskoriste svoje pravo po članu 11 Konvencije i formiraju udruženje ove vrste koje ima ciljeve koji su spojivi sa Statutom Crkve i koji ne dovode u pitanje tradicionalnu hijerarhijsku strukturu i postupke odlučivanja Crkve. Sud konstatuje da članovi sindikata podnosioca predstavke također imaju i slobodu da se pridruže bilo kom od udruženja koja trenutno postoje u Rumunskoj pravoslavnoj crkvi i koja su odobrili domaći sudovi i koja rade u skladu sa uslovima Statuta Crkve (v. stav 52 ove presude).

169. I na kraju, Sud konstatuje da postoji veliki broj različitih ustavnih modela kojima se uređuju odnosi između država i vjeroispovjesti u Evropi. S obzirom na nepostojanje evropskog konsenzusa po ovom pitanju (v. stav 61 ove presude), Sud smatra da države uživaju šire polje slobodne procjene u ovoj sferi, što obuhvata pravo da odluče da li će priznati sindikate koji djeluju unutar vjerskih zajednica i imaju ciljeve koji mogu da ometaju ostvarivanje autonomije tih zajednica ili neće.

170. Nakon što su razmotreni razlozi izloženi u presudi Okružnog suda, ovaj Sud zaključuje da odbijanjem da registruje sindikat podnosioca predstavke Okružni sud nije prekoračio polje slobodne procjene koje je dato domaćim vlastima u ovoj sferi i shodno tome to odbijanje nije bilo nesrazmjerno.

171. Stoga nije bilo povrede člana 11 Konvencije.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Nalazi*, jednoglasno, da Vlada ne može da pokrene pitanje anonimnosti predstavke;
2. *Nalazi*, jednoglasno, da sindikat podnosilac predstavke ne može da se žali na povredu člana 34 Konvencije zbog događaja koji su se desili prije donošenja presude Vijeća i da, što se tiče događaja do kojih je došlo nakon tog datuma, tužena država nije povrijedila obaveze po članu 34 Konvencije;
3. *Nalazi*, sa jedanaest glasova naprema šest da nije bilo povrede člana 11 Konvencije.

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku i doneseno na javnoj raspravi u Zgradi ljudskih prava u Strazburu, dana 9. jula 2013. godine.

Michael O'Boyle
Pomoćnik srekretara

Dean Spielmann
Predsjednik

Prema članu 45 stav 2 Konvencije i Pravilu 74 stav 2 Poslovnika Suda, ovoj presudi priložena su sljedeća zasebna mišljenja:

- (a) saglasno mišljenje sudije Wojtyczeka;
- (b) zajedničko dijelom izdvojeno mišljenje sudija Spielmann, Villiger, López Guerra, Bianku, Møse i Jäderblom.

D.S.
M.O'B.

Zasebna mišljenja nisu prevedena, ali se nalaze u zvaničnim verzijama presude na engleskom i/ili francuskom jeziku koje se mogu pronaći u bazi sudske prakse Suda HUDOC.

© Savjet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2013. godina.

Zvanični jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod urađen je uz pomoć Fonda za ljudska prava Savjeta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On nije obavezujući za Sud i Sud ne preuzima odgovornost za njegov kvalitet. Prevod se može preuzeti sa baze podataka o sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili sa bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud dostavio. Prevod se može reprodukovati za nekomercijalne svrhe pod uslovom da se navede puni naziv predmeta, sa gore navedenom izjavom o autorskim pravima i pominjanjem Fonda za ljudska prava. Ukoliko je namjera da se bilo koji dio ovog prevoda upotrijebi za komercijalne svrhe, molimo vas da se obratite na adresu publishing@echr.coe.int

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the

Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© **Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.**

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int